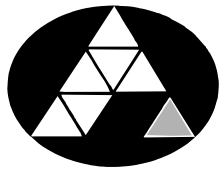

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Soile Luukkainen

**SAATAVIEN PERINNÄSTÄ ANNETUN LAIN 1.5.2005 VOIMAAN
TULLEIDEN MUUTOSTEN VAIKUTUS PERINTÄKULUIHIN
JOENSUUN KÄRÄJÄOIKEUDEN RATKAISUJEN VALOSSA**

Opinnäytetyö
Toukokuu 2011

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2011
Liiketalouden koulutusohjelma

Karjalankatu 3
80200 JOENSUU
p. 050 913 1784

Tekijä
Soile Luukkainen

Nimeke
Saatavien perinnästä annetun lain 1.5.2005 voimaan tulleiden muutosten vaikutus perintäkuluihin Joensuun käräjäoikeuden ratkaisujen valossa
Toimeksiantaja
Pohjois-Karjalan käräjäoikeus

Tiivistelmä

Perintätoiminnasta säädettiin ensimmäisen kerran vuonna 1999, kun eduskunnassa hyväksyttiin laki saatavien perinnästä. Tämän jälkeen perintälakia muutettiin merkittävästi vuonna 2005. Ennen lakimuutosta perintäkustannusten todettiin nousevan kohtuuttomiksi ja olevan hyvin eritasoisia. Eduskunnan tarkoituksena oli saada lakiin taulukkomaksut, jotta kustannukset saataisiin pysymään kohtuullisina. Joensuun käräjäoikeuden summaarisen yksikön kansliahenkilökunnan näkemyksen mukaan kustannukset ovat lakimuutoksesta huolimatta nousseet. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten perintelain muutos vuonna 2005 vaikutti perintäkulujen kehitykseen Joensuun käräjäoikeuden ratkaisuisissa. Joensuun käräjäoikeus on 1.1.2010 alkaen muuttunut Pohjois-Karjalan käräjäoikeudeksi.

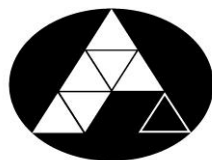
Hallituksen esitykset, eduskunnan vastaus, laki ja soveltamisohjeet tutkittiin käyttämällä aineistoanalyysia. Perintäkulujen osalta aineisto kerättiin käräjäoikeuden arkistosta summaaristen asioiden asiakirjavihkoista. Näiden tutkimusmenetelmä oli määrällinen, ja apuna käytettiin tilasto-ohjelmaa. Vertailuvuosiksi otettiin vuodet 2004 ja 2009, ja asiakirjavihkot valittiin satunnaisotannalla. Tutkimusvuodet on valittu siten, että kokemusta lain soveltamisesta on saatu runsaasti. Laki on ollut tutkimus vuosina 2004 ja 2009 voimassa useampia vuosia saman sisältöisenä, vuodesta 1999 vuoteen 2004 ja vuodesta 2005 vuoteen 2009.

Perintäkulut olivat kohonneet vuodesta 2004 vuoteen 2009, vaikka rahanarvon muutokset huomioitiin tuloksissa. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia maksutuomioiden kokonaiskustannuksia velallisen kannalta.

Kieli
suomi

Sivuja 58
Liitteet 2

Asiasanat
perintä, määrällinen tutkimus, käräjäoikeus, suppea haastehakemus, laki saatavien perinnästä

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
May 2011
Degree Programme in Business Economics
Karjalankatu 3
FIN 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +358 50 913 1784

Author
Soile Luukkainen

Title
Effects of Amendments of 1 May 2005 to the Finnish Debt Collection act in the Collection Costs of collection in the Light of Decisions of the District Court of Joensuu

Commissioned by the district court of Northern Karelia

Abstract

The Debt Collection Act was passed in 1999. However, the parliament substantially changed it in 2005. Before this amendment the costs of consumer debt collection were rising and thus, the parliament decided to set a standard to moderate debt collection fees. The aim of the present study was to investigate whether legal amendment of 2005 had changed any collection fees in the decisions made by District Court of Joensuu in 2004 and 2009. According to the employees of office in summary matters, costs had risen despite of the amendment of 2005. Beginning of 1. January 2010 the District Court of Joensuu became the District Court of Northern Karelia.

The data analysis was carried out on the basis of the Government bills, the Parliament's replies, as well as the actual Debt Collection Act, and the application guidelines regarding it. The documented material of the court proceedings were examined quantitatively. The data for quantitative analysis were collected from the court archives, which included all judgments regarding debt collection. The costs of consumer debt collection in 2004 were compared with the costs of 2009, this being the time when the new law had been in force for several years. The cases were randomly selected from the archives – of both years.

The most important finding was that the costs of debt collection had risen from 2004 to 2009, irrespective of the amendment of the law in 2005. It would be interesting to conduct another study on all inclusive costs pertaining to these debt collection judgements

Language
Finnish

Pages 58
Appendices 2

Keywords

Consumer debt collection, district court, application for a summons, quantitative study, - Debt collection Act

Sisältö

Tiivistelmä	
Abstract	
1 Johdanto.....	5
2 Suppean haastehakemuksen summaarinen prosessi.....	6
3 Laki saatavien perinnästä	10
3.1 Perintälaki vuonna 1999.....	12
3.2 Perintälaki vuonna 2004.....	18
3.3 Perintälaki vuonna 2009.....	18
4 Perintälain soveltaminen Joensuun käräjäoikeudessa	22
4.1 Soveltamisohjeet vuonna 2004	23
4.2 Soveltamisohjeet vuonna 2009	23
5 Tutkimuksen rajaus	25
5.1 Tutkimuksen kolme rajaustasoa.....	25
5.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat	28
6 Tutkimusmenetelmä	29
6.1 Tutkimuksen tunnusluvut.....	31
6.2 Tutkimusaineiston tallentaminen	32
7 Tutkimustulokset	34
7.1 Perustietoa tutkimusaineistosta	35
7.2 Perittävän velkapääoma ja perintäkulut	38
7.3 Maksumuistutukset, -vaatimukset, -sopimukset ja muut perintäkulut.....	42
7.4 Hylättyjä kuluja	44
8 Luotettavuus ja eettisyys	46
9 Tutkimuksen ja tulosten pohdinta	49
9.1 Tutkimusaineiston perustietojen pohdinta	51
9.2 Perittävä velkapääoma ja perintäkulut tuloksissa	51
9.3 Johtopäätökset kulujen hylkäämisestä	56
9.4 Perintätomien kustannuksien ja perimistöimenpiteiden tutkimus.....	56
9.5 Tutkimuksen kokonaistulos	57
Lähteet.....	58

Liitteet

- Liite 1 Perintäkulut ja perintätoimet ratkaisuihin vuosina 2004 ja 2009
Liite 2 Käräjäoikeuden ratkaisuihin hylätyt

1 Johdanto

Opinnäytetyö käsittelee kuluttajasaatavien perintäkulujen kehitystä vuosien 2004 ja 2009 välillä. Perintäkuluista säädettiin Suomessa erillislailla ensimmäisen kerran 1.9.1999 voimaan tulleen saatavien perinnästä annetun lain 513/1999, myöhemmin perintälain myötä. Perintälakia on muutettu vuosina 2002, 2005 ja 2008 (513/1999). Suurempi periaatteellinen muutos laissa tapahtui vuonna 2005 (28/2005), jolloin säädettiin perintäkuluista niin sanotut taulukkomaksut. Vuoden 2005 lakimuutoksen yhtenä tavoitteena oli saada perintäkulujen kehitys kohtuulliseksi (HE 21/2004).

Maksutuomioiden ratkaisut herättivät mielenkiintoni, kun kuulin Joensuun käräjäoikeuden summaaristen asioiden yksikön kansliahenkilökunnan mielipiteen siitä, ettei vuonna 2005 uusittu perintälaki ole kohtuullistanut velalliseen kohdistuneita perintäkuluja. Heidän mielipiteensä olikin se, että perintäkuluissa lähestytään ennemmin lain sallimaa maksimikattoa kuin lain tarkoittamia kohtuullisia kuluja. Kiinnostustani lisäsi eduskunnan puhemiehelle 6.5.2008 toimitettu kirjallinen kysymys perintäkuluista ja niiden kehityksestä. Puhemies on antanut kirjallisen kysymyksen oikeusministeri Tuija Braxin vastattavaksi. Kysymyksessä kansanedustaja Vistbacka toteaa muun muassa: ”perintäkulut ovatkin kasvaneet eikä perintäkulujen periminen ole kuluttajavelallisten näkökulmasta muuttunut lainmuutoksen tarkoittamalla tavalla.” hän tiedustelee, mihin toimiin perintäkulujen pienentämiseksi aiotaan ryhtyä (Vistbacka 2008).

Toimeksiantosopimukseen, joka tehtiin Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden kanssa, oli kirjoitettu opinnäytetyön aiheen määritelmä seuraavasti: ”Saatavien perinnästä annetun lain 1.5.2005 voimaan tulleiden muutosten vaikutus perintäkuluihin Joensuun käräjäoikeuden ratkaisujen valossa”. Määritelmää olen käyttänyt opinnäytetyön johtoajatuksena (Luukkainen 2009). Johtoajatuksen käyttö opinnäytetyötä tehtäessä auttaa määrittämään työtä, sen sisältöä ja tavoitteita (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2007, 41).

2 Suppean haastehakemuksen summaarinen prosessi

Suomalaisessa lainkäyttö on jaettu kolmeen osaan: siviili-, rikos- ja hallintoprosessiin, asian luonteen perusteella. Siviiliprosessissa ratkaistaan yksityisoikeudellisia asioita, joissa on tarpeellista saada virallinen ratkaisu. (Jokela 2005, 47, 48.) Siviiliasioihin luettavat summaariset riita-asiat ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä käräjäoikeuksissa, hovioikeuksien toimiessa valitustuomioistuimina. Summaarinen prosessi on erityisluontoinen, koska se on luotu nopeaksi ja edulliseksi tavaksi saada täytäntöönpanokelpoinen tuomio, velkomuksien riidattomuusvaatimuksen johdosta ja kirjallisen menettelyn kautta (Jokela 2005, 49–50). Virolaisen mukaan summaarisella prosessilla saadaan velallisen oikeusturva taattua paremmin kuin aikaisemmissa järjestelmissä (Lappalainen, Frände, Havansi, Koulu, Niemi-Kiesiläinen, Nylund, Rautio, Sihto & Virolainen 2008, 61).

Aikajärjestyksen perusteella voidaan sanoa suppean haastehakemuksen riidattomassa velkomuksessa käyvän normaalisti läpi seuraavat kirjallisen menettelyn vaiheet: ensinnä kantaja tai asiamies toimittaa haastehakemuksen tuomioistuimelle, toiseksi käräjäoikeus antaa haasteen vastaajalle eli velalliselle, kolmanneksi vastaajalla eli velallisella on mahdollisuus antaa kirjallinen vastaus haasteeseen ja neljänneksi kansliahenkilökunta valmistelee ratkaisun ja viidenneksi annetaan ratkaisu.

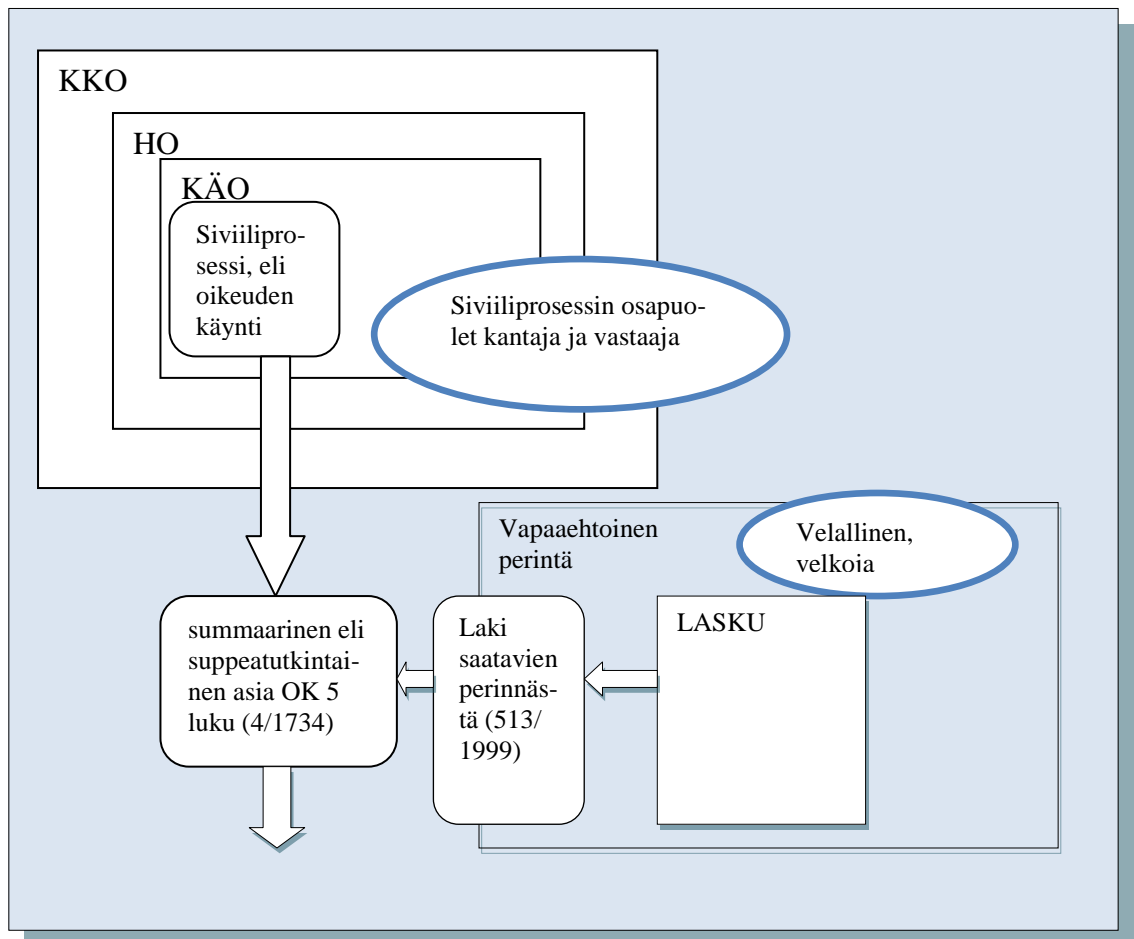
Ratkaisu voi olla tuomio, yksipuolinen tuomio, sillensä jättäminen tai tuomion ja yksipuolisen tuomion yhdistelmä; prosessin päätteeksi vastaaja voi olla ulosoton kohteena. Työskentely voidaan siten jakaa kolmeen osaan eli käsittely- ja tuomitsemisvaiheeseen sekä täytäntöönpanoon. (Jokela 2005, 48 – 49, 81.)

Kuvasta 1 näkyy, summaarisen prosessin ja velan kohtaaminen vapaaehtoisen perinnän päätyttyä tuloksettomana, silloin kun kantaja tai tämän asiamies haluavat ulosottokelpoisen maksutuomion. Summaarisessa menettelyssä käsitellään kantajan mukaan riidattonta tietynmääräistä saamista tai hallinnan/rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä koskevaa asiaa (4/1734).

Oikeudenkäymiskaaren viidennessä luvussa on menettelysäännökset käräjäoikeuksien käsittelyjärjestykseksi summaarisissa eli suppeatutkintaisissa asioissa, joissa haastehakemus on normaalia yksinkertaisempi (Lappalainen ym. 2008, 1070 - 1072). Myös suppean haastehakemuksen sisältö määräytyy oikeudenkäymiskaaren 5. luvun mukaan, kun kanne koskee tietynmääräistä saamista. Tällöin haastehakemuksessa tulee ilmoittaa kantajan vaatimus, mihin tämä vaatimus perustuu, ilmoitus asian riidattomuudesta, täsmällinen yksilöinti vaatimuksen perusteista ja vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta sekä ilmoitus tuomioistuimen toimivaltaisuudesta asiassa. Lisäksi haastehakemuksessa on ilmoitettava kantajan ja asiamiehen sekä vastaajan yhteystiedot. (4/1734.) Toisaalta perintälaki asettaa lisävaatimukset haastehakemuksen sisällölle, koska perintälain mukaan tulee ilmoitettava velan määrä sen muodostavat osat on eriteltävä: koron määrä ja sen määräytymisperuste sekä perintäkulujen erittely (513/1999).

Oikeudenkäymiskaaren 24. luvun 7. §:n mukaan käräjäoikeuden tuomio laaditaan erilliseksi asiakirjaksi, jossa tulee näkyä tuomioistuimen nimi, tuomion antamispäivä, asianosaisten nimet, selostus asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista perusteineen, luettelo todisteista, perustelut, sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet, tuomiolauselma sekä asian ratkaisseen nimi ja virka-asema. (4/1734.)

Perintälain soveltaminen vuonna 2004 ja 2009 on asettanut erilaiset vaatimukset hakemus- ja ratkaisuasikirjoissa esitettävälle tiedolle. Vuoden 2004 osalta oli asiakirjoissa esitettävä velkapääoma ja perintäkulu sekä korkoihin liittyvät vaatimukset, kun taas vuoden 2009 asiakirjoissa oli esitettävä: velka, perintätoimi-, perintäkulu- ja korkoerittely. (513/1999.) Haastehakemuksesta ja ratkaisuasikirjoista muodostuu käräjäoikeuden arkistoon asiakirjavihko (Luukkainen 2011).

Kuvio 1. Summaarisen hakemusasian ja perintälain kohtaaminen käräjäoikeudessa, minkä tuloksena on täytäntöönpanokelpoinen maksutuomio, johon sisältyvät tuomitut perintäkulut.

Riidatonta velkomusta koskevan haastehakemuksen käsittely luetaan dispositiivisiin asioihin eli asioihin, joissa sovinto on osapuolten välillä sallittu, tosin ei vastaajan vahingoksi perintälain perusteella. Tämä perustuu siviiliasioiden luonteeseen kuuluvaan sopimusvapauteen. (Vuorenää 2009, 85.)

Dispositiivisuuden johdosta kantaja tai kantajan asiamies voivat peruuttaa suppean haastehakemuksen. Dispositiivisuudesta johtuen voidaan asia ratkaista myös ilman asianosaisen osallistumista prosessiin. Tällöin ratkaisuna on yksipuolinen tuomio, johon on mahdollista hakea takaisinsaantia. Takaisinsaanti tarkoittaa mahdollisuutta saada asia uuteen käsittelyyn ja saada uusi ratkaisu asiassa (Jokela 2005, 81).

Prosessin tavoitteena on periaatteessa tarkoituksenmukaisuus, ja tällä periaatteella haetaan oikeuden käynnin varmuutta, nopeutta ja edullisuutta. Prosessin periaatteilla on tarkoitus päätyä aineelliseen totuuteen. Näitä periaatteita ovat kontradiktorinen periaate eli vastapuolen kuulemisen ja oikeudenkäynnin julkisuuden periaate sekä suullisuus-, välittömyys- ja keskitysperiaatteet; lisäksi on mahdollisuus saada oikeusapua. Tuomioistuinten riippumattomuus on myös yksi näistä periaatteista. Näistä ihmisoikeuksiin ja perusoikeuksiin luetaan kuuluvaksi ainakin julkisuus- ja välittömyysperiaatteet.

Summaarisessa menettelyssä velkomusasioissa kuulemisperiaate toteutuu vastauksen pyytämisenä vastaajalta, tällöin annetaan mahdollisuus kiistää tai myöntää asia. Julkisuusperiaatteessa on suppean haastehakemuksen, joka koskee riidatonta velkomusta kysymykseen tullessa kyseessä diaarijulkisuus, eli yleisöjulkisuus on mahdollista niissä tilanteissa, joissa myös asianosaisilla on mahdollisuus olla läsnä. Toisin sanoen velkomusasioissa diaarin tiedot eli Tuomaksen tiedot ovat julkisia, kun taas ratkaisun teko ja asian käsittely kansliassa ei sinänsä ole julkista. Diaarijulkisuudesta voidaan poiketa, mikäli asianosaiset ovat pyytäneet sitä esimerkiksi salaisen puhelinnumeron vuoksi. (Jokela 2005, 69 - 79, 81, 97, 100 - 102).

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan käräjäoikeuksissa oli loppuun käsiteltyjä vireillä olleita E- ja S-asioita vuonna 2004 yhteensä 141 943 kappaletta, ja vuonna 2009 asioita oli 294 781 kappaletta (Tilastokeskus 2010). Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2008 toteuttaman tutkimuksen mukaan on todennäköistä, että kotitalouksien velkaongelmat lisääntyvät, tämä johtuu muun muassa velkataakan lisääntymisestä. (Ervasti 2009, 3 - 4). Ervasti (2009, 5) toteaa myös, että maksuvaikeuksien vuoksi kuluttajasääntäviä tulee entistä enemmän perittäväksi viranomaisten kautta.

3 Laki saatavien perinnästä

Perintälain valmistelu aloitettiin Suomessa vuonna 1994. Hallituksen esitys laiksi saatavien perinnästä valmistui eduskunnan käsiteltäväksi vuonna 1998, ja laki tuli voimaan syyskuussa 1999 (HE 199/1996; EV 302/1998). Perintälain eli saatavien perinnästä annetun lain (513/1999) valmistelu asiakirjat: hallituksen esitys ja eduskunnan vastaus ovat ensiarvoisia lähteitä aineistoanalyysissä. Lisäksi näiden asiakirjojen analyysia tukevat Joensuun käräjäoikeuden kansliahenkilökunnan muistio perintälain soveltamisesta vuodelta 2002 ja Itä-Suomen alueen tuomareiden laatimat soveltamisohjeet perintälaille vuodelta 2005 sekä oikeuskirjallisuus.

Opinnäytetyössä keskityn käsittelemään perintälakia sen voimaan tullessa vuonna 1999 eli sellaisena kuin se oli vuoden 2004 käräjäoikeuden ratkaisujen tekoaikaan, sekä siinä muodossa kuin se vuoden 2005 uudistuksen jälkeen oli vuoden 2009 käräjäoikeuden ratkaisuja tehtäessä.

Lakiesityksen tärkeänä perusteena oli lainsäädännön puuttuminen perintätoiminnasta. Ongelmia aiheuttivat hyvän tavan vastainen toiminta perinnässä, julkisoikeudellisten saatavien perintä, tratan käyttöön liittyvät oikeudelliset kysymykset sekä se, ettei ammattimaista perintätoimintaa ollut rajoitettu. Lakiin haluttiin kirjata myös se, että velallinen on vastuussa kohtuullisista perintäkuluista. Esityksen mukaan kohtuullinen perintäkustannus on korvaus perintätoimien todellisista syntyneistä kustannuksista huomioiden myös velan koko. Esityksessä todettiin, että saatavien perinnästä säädetään yli sadassa eri säädöksessä. Hallituksen esityksessä painotettiin lain toissijaisuutta, eli lakia noudatetaan, mikäli muualla ei toisin säädetä. Lisäksi esitettiin muutoksia muiden lakien sisältöihin. Esityksessä todetaan, että laki koskee kaikkea perintää. (HE 199/1996; EV 302/1998.)

Laki esitystä käsiteltäessä ja perintälakia valmisteltaessa esille nousi myös käytännön ongelmia hyvän tavan vastaisesta perintätoiminnasta. Tästä esimerkkinä hallitus toi esityksessään vuonna 1999 esille liian lyhyet väliajat maksukehotuksien ja huomautusten sekä muiden perintätoimien suorittamisessa. Saatettiin periä myös riitaisia, epäselviä tai jopa perusteettomia saatavia, eikä velallisella ollut keinoja suojautua tällaiselta toiminnalta.

Aiemmassa lainsäädännössä, joka koski perintätoimia, oli jäänyt ulkopuolelle suoraan ulosottokelpoiset saatavat, niiden perinnästä ei ollut säädöksiä. Yleensä nämä ovat julkisoikeudellisia maksuja, muun muassa kuntien ja verottajan saatavia. Suoraan ulosottokelpoiset saatavia ovat esimerkiksi sairaanhoidon maksut. Näiden julkisoikeudellisten maksujen perinnässä ilmeni ristiriitaista käytäntöä kustannusten määräytymisessä. Kustannukset saattoivat nousta huomattavasti korkeammiksi kuin ulosottomaksut. Tratan käyttö oli lainvalmistelun aikana yleistä, mutta lainsäätäjän mielestä tämä oli käytäntönä velkojan yksipuolinen toimi, jolloin velallisen asema ei ollut oikeudellisesti turvattu. (HE 199/1996.)

Lain valmisteluun vaikuttivat vahvasti vuonna 1992 laaditut ohjeet perintätoiminnasta. Nämä ohjeet on laadittu kuluttaja-asiamiehen, oikeusministeriön ja Suomen Perimistöimistöjen liiton yhteistyönä. Ohjeissa on huomioitu samoja asioita, joita lakiin myöhemmin hyväksyttiin, muun muassa hyvät perintätavat. Hyviin perintätapoihin katsottiin kuuluvan tietyt perintämuodot, aikarajoitukset ja yleiset hyvät tavat. Vuonna 1992 laaditun ohjeistuksen ongelmana oli kuitenkin se, etteivät kaikki perintätoimintaa harjoittavat kuuluneet Suomen Perimistöimistöjen liittoon, jolloin ohjeiden noudattaminen oli tapana vain osalla ammatikseen perintää harjoittavien piirissä. (HE 199/1996.)

Hallituksen esityksessä esitettiin lainvalvojaksi kuluttaja-asiamiestä, jonka tehtävänä on valvoa kuluttajasaatavien perinnässä käytettäviä tapoja ja perintäkustannusten kohtuullisuutta. Tällä tavalla lainsäätäjä varmistuisi hyvän tavan mukaisesta perinnästä sekä siitä, että velallisella on riittävä oikeusturva esimerkiksi kohtuuttomia perintäkuluja vastaan. (HE 199/1996.)

Perintälain tarkoituksena on parantaa perinnän kohteeksi joutuvan oikeusturvaa. Lakia sovelletaan erääntyneeseen saatavaan ja se on velallisen hyväksi pakottava. Laissa perinnällä tarkoitetaan kaikkia toimia, joilla velallinen yritetään saada vapaaehtoisesti suorittamaan saatava. Laki koskee velkojan ja ammatikseen perintää harjoittavan perintätoimia, jolloin perintä ei saa olla hyvän tavan vastaista tai muutoin sopimatonta; velkoja, perintätoimisto tai asiamies ei saa antaa väärää kuvaa maksun laiminlyönnin seurauksista, eikä riitaisen ja perusteettoman saatavan perintää saa jatkaa. Lakia ei kuitenkaan sovelleta pantti- tai osamaksutapauksissa, joissa tavara saadaan takaisin. Lisäksi lain toissijaisuus rajaa lain ulkopuolelle joitain julkisoikeudellisia saatavia. Myös työoikeuden piiriin kuuluvat saatavat jäävät tämän lain ulkopuolelle. (HE 199/1996.)

3.1 Perintälaki vuonna 1999

Laki saatavien perinnästä tuli voimaan 1. päivänä syyskuuta 1999 (513/1999). Lain valmisteluasiakirjoja ovat hallituksen esitys 199/1996, lakivaliokunnan mietintö 30/1998 ja eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen 302/1998. (513/1999; HE 199/1996.)

1. § määrittää, missä tilanteessa perintälakia noudatetaan. Siinä määrätään, että saatavan on oltava erääntynyt ja perintätoimien sellaisia, joilla saadaan velallinen suorittamaan velkansa vapaaehtoisesti. Laki koskee kaikkien toimijoiden toimia vapaaehtoisesta maksun saamiseksi velalliselta. Laki on luonteeltaan toissijainen yleislaki, eli mikäli muualla ei muuta säädetä, noudatetaan tätä lakia. Lain ei katsota koskevan velkomistilanteita kanteella tuomioistuimessa, ulosottoa tai esinevakuuksia koskevia velkoja. (HE 199/1996.) Velkomisoikeudenkäynnin rinnalla voidaan kuitenkin periä perintälain periaatteiden mukaisesti. (Pönkä & Willman 2004, 27.)

2. §:ssä määritellään lain velvoittavuus. Perintälaki on siten pakottava: vaikka velallinen suostuisi hänelle vahingolliseen menettelyyn, on tällainen ehto velallista kohtaan pätemätön ja lain vastainen. Laki ei kiellä kuitenkaan parantamasta velallisen asemaa velkojan toimilla. Oikeusturvan näkökulmasta laissa määrätään minimitaso (Pönkä ym. 2004, 29).

3. §:ssä määritellään kuluttajasaatavan sisältöä sekä sitä, mitkä pykälät koskevat vain kuluttajasaatavien perintää. Ensimmäisessä momentissa määritellään kuluttajasaatava: hallituksen (199/1996) esityksen mukaan kuluttajasaatava käsite haluttiin ymmärtää samanlaisena kuin se on kuluttajansuojalaissa. Kuluttajasaatavassa kuluttajaksi katsotaan myös yhteisvastuulliset kuluttajat, esimerkiksi takaaja ja asunnon hallinnassa haltijan puoliso.

Lindströmin (2005, 93) mukaan kaksi tai useampi velallinen on yhteisvastuullisesti vastuussa velasta velkojaa kohtaa, vaikka velka voidaan periä ja saada perityksi vain yhdeltä velalliselta. Lindström (2005, 93) toteaa myös, että velkavastuu on velallisten keskinäisissä suhteissa pääluvun mukainen. Toisessa momentissa määrätään julkisoikeudellisten maksujen perintään sovellettavista pykälistä. Pönkän ym. (2004, 32) mukaan on tärkeää pystyä erittelemään velallinen kuluttaja, koska laissa on erityis säännöksiä, jotka koskevat vain kuluttajasaatavia.

Julkisoikeudellisia saatavia koskevat nimenomaiset määräykset: 5. §:n määräys kirjallisen maksuvaatimuksen sisällöstä, 6. §:n määräys tuomioistuimessa vaadittavasta maksusta ja 7. §:n kielto tratan käytöstä. Perintäkulujen määrästä julkisoikeudellista saatavaa perittäessä on määrätty 10. §:ssä. (513/1999.) Valvonta, pakkokeinot ja rangaistukset on määritelty koskemaan myös näiden saatavien perintätoimintaa. Julkisoikeudelliseksi maksuiksi esityksessä katsottiin kaikkien julkisten laitosten suorittamat toimet. (HE 199/1996.) Julkisoikeudellisen saatavan perinnässä noudatetaan siis samoja periaatteita kuin muidenkin saatavien perinnässä, oli saatava millainen tahansa ja perijänä julkisoikeudellinen yhteisö tai tämän asiamies, erottavana tekijänä ovat perintäkustannukset (Pönkä ym. 2005, 37).

4. §:ään on sisällytetty vaatimus hyvästä perintätavasta. Se esitettiin kirjattavaksi lakiin yleislausekkeena siksi, että tällöin olisi mahdollista karsia myöhemmin ilmenevät erityyppiset sopimattomat ja ongelmalliset perintätavat. Toisaalta yhteiskunnan muuttuessa olisi mahdollista hyväksyä myös erilaisia perintätapoja, kuin lakia valmisteltaessa on ollut käytössä. Erityisesti katsottiin olevan hyvän tavan vastaista väärin ja harhaan johdettavien tietojen antaminen velalliselle maksuviivästyksen seurauksista ja turhien kustannusten aiheuttaminen velalliselle velkojan toimista.

Myös velallisen tietosuojasta huolehtiminen nähtiin tärkeäksi asiaksi. Tietosuojalla tarkoitetaan asiakastietojen huolellista säilyttämistä siten, että asiakkaan tiedot säilyvät oikeanlaisina suojattuna asiattomalta käytöltä. (HE 199/1996.) Velan tulee olla eräännytynyt, jotta sitä voidaan ruveta perimään perimislain mukaisin menettelyin, muutoin perintä on hyvän tavan vastaista (Pönkä ym. 2004, 44).

Muita huomionarvoisia seikkoja olivat maksuhuomautuksien lähettämisen tarpeellisuus ja siinä olevien tietojen sisältö. Maksuvaatimuksessa tiedot tulisi olla sellaisessa muodossa, että velallinen pystyy erittelemään velkansa sekä siihen liittyvät muut kustannukset ja näiden perusteet. Kustannusten osalta on esityksessä painotettu myös korkolain asemaa velallisen velan laskennassa. Perintää suorittavan asiamiehen tai toimeksiannosta toimivan tulisi huomioida korkolain korkomääräys ja jättää huomiotta toimeksiannottajan ja velallisen muu sopimus. Virheiden oikaisemiseksi olisi tärkeää perintää suoritettaessa perintäkirjeissä olla ohjeet, joiden avulla velallinen voisi perintään liittyvän virheen oikaista. (HE 199/196.)

Hyvän tavan vastaisen toiminnan ehkäisemiseksi on lakiin kirjattu mahdollisuus menettää korvaukset suoritetusta työstä. Hyvän perintätavan vastaista olisi antaa vääriä ja liioiteltuja tietoja maksamatta jättämisen seurauksista. Perinnässä ei saa aiheuttaa kohtuuttomia kustannuksia velalliselle. Useimmiten tämä tarkoittaa liian tiuhaan lähetettyjen maksuvaatimusten laskuttamista tai asia- tai haastemiehen käyttöä maksumuistutusten toimittamiseen. Haitaksi voidaan katsoa puhelinhäirintä tai perintäkäynti sopimattomana ajankohtana, esimerkiksi juhlapyhänä tai myöhään illalla. Myös velallisen yksityisyydensuojasta on huolehdittava, sillä tarkoitetaan muun muassa sitä, että naapurit eivät saa tunnistaa perintäkäyntiä perintätoimeksi. (HE 199/1996.)

Maksuvaatimusta 5. §:ssä koskevat säännökset korostavat hyviä perintätapoja. Pykälässä on lueteltu vähimmäistiedot, jotka maksuvaatimuksessa tulee olla: tieto siitä, kenelle huomautukset eri tilanteissa tehdään ja informaatio oikeudellisista keinoista, joita velkojalla ja velallisella on käytettävissään. (HE 199/1996.)

Tiedonantovelvollisuuden tarkoituksena on varmistaa kuluttajasaatavan velallisen mahdollisuudet oman oikeusasemansa arviointiin oikealla tavalla. 5. § ei noudateta, mikäli velkoja perii omaa saatavaansa, eli esimerkiksi puhelinpalvelun tarjoaja lähettää maksuistutuksia omista erääntyneistä laskuistaan. Maksuvaatimuksissa ilmenevät vähäiset laiminlyönnit, puutteet ja virheet eivät kuitenkaan tee maksuvaatimusta pätemättömäksi tai tee perinnästä hyvän tavan vastaista. Vähäisyyden arvioinnissa käytetään mittarina saatavan oikeellisuutta ja virheiden tai puutteiden vaikutusta velallisen oikeusasemaan. (HE 199/1996.)

Maksuvaatimuksen lähettämisestä ja kuluttajasaatavan velkomisesta tuomioistuimessa määrätään 6. §:ssä. Se koskee nimenomaisesti ammatikseen perintää harjoittavan perintätoimia. Ammatikseen perintää harjoittavan on lähetettävä maksuvaatimus ja odotettava määräaikaisten loppumista ennen haastehakemuksen lähettämistä. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa viivytys voi aiheuttaa oikeudenmenetyksen tai on muita painavia syitä aloittaa velkominen. (HE 199/1996.) Maksuvaatimuksen käyttö on siten rajattu vain ammatikseen perintää harjoittavien käyttöön, tämä on Pönkän ym. (2004, 52) mukaan kummallista, koska julkisoikeudelliset velkojat ja myös osa yrityksistä hoiti perintää itse ennen laki muutosta.

Tratan käyttö ei ole sallittua 7. §:n mukaan kuluttajasaatavan perintätoimena. 8. §:ssä suojataan velallinen perintätoimiston ja velkojan välisten ristiriitojen ulkopuolelle eli määritellään velallisen suorituksen olevan pätevä velkojalle, vaikka se olisi maksettu asiamiehelle tai ammatikseen perintää harjoittavalle. Tutkimuksen kannalta 9. § rajaa valtion saatavat tämän lain tarkoittamien toimien ulkopuolelle, koska nämä saatavat ovat suoraan ulosottokelpoisia muiden lakien perusteella. Hallituksen esityksessä mainittiin tämän koskevan esimerkiksi pysäköintivirhe- ja tarkastusmaksuja, sakkoja tai tuomioistuimen määräämiä maksuja. Näiden perimisen katsottiin kuuluvan julkisyhteisön tehtäviin. Muiden julkisoikeudellisten maksujen osalta ei kieltoa ulkopuolisen perintäpalvelun käytöstä olisi. Esityksessä pääasiaksi nähtiin kulujen pysyminen samanlaisena riippumatta saatavan perintätavasta. (HE 199/1996.)

Tutkimustyön kannalta oleellisin ja vuoden 2004 lakiuudistuksessa eniten on muuttunut perintälain 10. §. Alkuperäisessä laissa vuonna 1999 se on hyväksytty tällaisena:

10 §
Perintäkulut

Velallisen on korvattava perinnästä velkojalle aiheutuvat kohtuulliset kulut riippumatta siitä, periikö saatavaa velkoja itse vai toimeksisaaja velkojan lukuun. Kohtuullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon saatavan suuruus, suoritettu työmäärä, perintätehtävän tarkoituksenmukainen suoritus tapa ja muut seikat.

Velallinen ei kuitenkaan ole velvollinen korvaamaan perintäkuluja, jos velkoja tai toimeksisaaja on menetellyt 4 §:n vastaisesti tai jos perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittava ei ole täyttänyt 5 §:n mukaista velvoitetta, paitsi jos menettelyn moitittavuutta tai laiminlyöntiä voidaan pitää vähäisenä.

Jos toimeksisaajan perittäväksi on annettu kuluttajasaatava, joka voidaan periä ulosottoihin ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin annettussa laissa säädetään, velalliselta saa vaatia perintäkuluina enintään 70 markkaa perintäkerralta. Mainittua markkamäärää voidaan muuttaa asetuksella, milloin talouskehitys tai rahoitustilanteen kehitys antavat siihen aiheita. Tässä momentissa tarkoitetut perintäkulut voidaan periä ulosottoihin ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin edellä mainitussa laissa säädetään. (513/1999.)

Lakiesityksessä painotettiin sitä, että perintäkulojen korvaaminen perinnän suorittajalle on muissakin laeissa pääsääntöisesti aiheuttajan vastuulla. Lisäksi perintää harjoittava saisi palkkion, jonka laskuttaminen myös velalliselta olisi laissa mainittu. Perusteena tällaiselle ratkaisulle nähtiin korkeimman oikeuden ratkaisu 1987:105 ja oikeudenkäymiskaaren 21. luku. (HE 199/1996.)

Kohtuullisuutta arvioitaessa on velallisella käytettävissä kuluttajavalituslautakunnan, nyttemmin kuluttajariitalautakunnan maksuton palvelu. Esityksessä ei nähty tarpeelliseksi asetuksellakaan määritellä kohtuullisia kustannuksia. Kustannusten kohtuullisuuden arvioinnissa käytetään kokonaisarviointia, joka tarkoittaa perittävän summan työmäärän ja perintätavan arviointia. (HE 199/1996.)

Kohtuullisuusvaatimuksista Pönkä ym. (2004, 115) toteaa, että vaikka perintätoiminta on liiketoimintaa ja sillä on tuotto-odotukset, on markkinataloudesta huolimatta katsottu, että on tärkeää seurata perintäkulojen kohtuullisuutta.

Saatavan suuruudella on vaikutusta kohtuullisuusvaatimuksia arvioitaessa, koska mitä suurempi velka on, sitä suuremmat ovat velkojalle mahdollisesti aiheutuvat tappiot velan vanhennuttua. Saatavan suuruuden huomioiminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että perintäkulut olisi määrättävä kaavamaisesti esimerkiksi prosenttiperusteisesti. (Pönkä 2005, 119.)

Esityksessä haluttiin rajoittaa suoraan ulosottokelpoisten eli niin sanottujen julkisoikeudellisten maksujen perintäkustannukset samansuuruisiksi kuin ne olisivat suoraan ulosoton kautta perintää hoidettaessa. Perintäkulujen suuruus ei esityksen mukaan voisi määräytyä kaavamaisesti velan koon mukaan, vaan kuluissa pitää pystyä huomioimaan muun muassa velallisen toiminta velan riitauttamiseksi. Suoraan ulosottokelpoisten saatavien perintäkustannuksen rajaaminen 70 markkaan (v. 2009 rahanarvossa 14,03 e) ei ole myöskään automaattikorvaus, vaan tässäkin on huomioitava kohtuullinen korvaus tehdystä työstä. (HE 199/1996.)

Asiakasvaroista määrätään 11. §:ssä siten, ettei toimeksisaaja saa sekoittaa omia ja asiakkaiden toimeksiannoista kertyneitä varoja. Seuraavassa eli 12. §:ssä on määrätty lainvalvojaksi kuluttaja-asiamies, joka on hallituksen esityksessä katsottu sopivaksi tähän tehtävään. Vain kuluttajasaatavien perintätoiminta kuuluu valvonnan piiriin. Lain rikkomisesta, kielloista toimia perintätoiminnassa ja korvausvastuusta on määrätty 13. – 15. §:ssä. Tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskee 16. § ja rangaistussäännökset lain tiettyjen pykälien rikkomisesta sisältyvät 17. §:ään. Lain voimaantulosta määrätään 18. §:ssä. (HE 199/1996; 513/1999.)

Kuluttajasaatavan perintää koskevat Pönkän ym. (2004, 36) mukaan erääntyneen saatavan ammattimaisessa perinnässä erityisesti velvollisuus lähettää yksilöity maksuvaatimus ja esittää se ennen saatavan velkomista suppealla haastehakemuksella tuomioistuimessa (5. §), tratan käyttökielto (7. §) ja kuluttaja-asiamiehen toimiminen lainvalvojana (12. §) sekä kiellot ammatikseen perivän toimiessa perintälain vastaisesti (13. §).

3.2 Perintälaki vuonna 2004

Vuoden 2002 alussa 10. §:n 3. momenttia muutettiin euroon siirtymisen johdosta. Muutokset on toteutettu siten, että markkaan viittaavat sanonnat ja merkinnät on poistettu sekä ne on korvattu vuoden 2002 rahanarvoa vastaavaan euromäärään. Entinen 70 markan (v. 2009 rahan arvossa 14.03 e) perintäkuluraja on muutettu 12 euroksi (HE 103/2001) (v. 2009 rahanarvossa 13.28 e). Vuoden 2002 maaliskuussa muutettiin 14. § markkinaoikeuslain muuttamisen johdosta (HE 105/2001). Muutoin alkuperäistä perintälakia ei ole muutettu vuoden 2004 loppuun mennessä. Tämän perusteella voidaan sanoa, että lain voimaan tulon jälkeen vuonna 1999 on lainkäyttö vakiintunut ja siihen on saatu käräjäoikeuksissa rutiinia.

3.3 Perintälaki vuonna 2009

Vuoden 2004 jälkeen on perintälakia muutettu vuonna 2005 sekä vuonna 2008. Vuoden 2005 (28/2005) lakimuutoksen lähtökohtana on ollut perintäkulujen kohtuullistaminen ja velallisen tiedonsaantioikeuden parantaminen (HE 21/2004). Vuoden 2008 lakimuutos koskee Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin täytäntöönpanoa. Direktiivillä karsittiin sopimattomia kaupallisia menettelyjä, eli perintätapaa koskeva 4. §:n muutos tuli siinä muodossa, että noudatetaan myös kuluttajasuojalain tulkintaa hyvän tavan vastaisesta toiminnasta (HE 32/2008).

Perintälain keskeiset muutokset koskivat 10. §:ää. Muutokset tulivat voimaan 1.5.2005. Valmisteluasiakirjoina laissa saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta ovat hallituksen esitys 21/2004, lakivaliokunnan mietintö 14/2004 sekä eduskunnan vastaus 247/2004.

Vuoden 2005 lakiuudistuksen suurin muutos olivat uudet niin sanotut taulukkomaksut. Hallituksen esityksessä laiksi saatavien perinnästä vuonna 1999 (HE 199/1996) on todettu, että perintäkulujen tulee olla kohtuulliset huomioiden työmäärä, joka perintään on käytetty. Perintälain valmistelussa vuonna 1999 on lakivaliokunta pitänyt tärkeänä seurata perintäkulujen kehitystä, koska 10. § alkuperäisessä muodossaan ei niitä rajoittanut. (513/1999). Tästä syystä on vuoden 1998 eduskunnan vastaukseen lisätty lausuma ”Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa perimistöimistöjen veloituskäytäntöä ja tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin taulukkomaksujen aikaansaamiseksi.” (EV 302/1998.) Hallituksen esitys 21/2004 sisälsi lain muuttamisen vain osaksi ja asetuksen antamiseen perintäkulujen taulukkomaisien maksujen aikaan saamiseksi. Kuitenkin lopullisessa laissa asetuksesta on luovuttu ja kaikki säännökset on sisällytetty lakiin pykälinä 10., 10. a. – c. (HE 21/2004.)

Kuluttajaviraston projektityönä keräämien tietojen pohjalta on hallituksen esitykseen kirjattu huomioita ongelmista, joita perintätoiminnassa on aiemman lain säännösten voimassa ollessa 10. §:n noudattamisessa ilmennyt. Tuloksissa nähtiin yhtenä ongelmana samansuuruisista saatavista perittävien perintäkustannusten jopa tuhansien eurojen erot, toisaalta kustannuksia olivat nostaneet useat perättäiset maksumuistutukset ja –kehotukset. Niiden lähettämisen välillä ei ole ollut riittävää aikaa esimerkiksi siten, että edellisen maksumuistutuksen eräpäivä ei ollut vielä mennyt, uusi muistutus oli jo lähetetty tai ettei asiakkaalle ollut jäänyt aikaa oikaista virheitä. Tällainen perintätoiminta oli nostanut erityisesti pienten velkojen perintäkuluja kohtuuttomiksi. Tästä syystä on esityksessä todettu taulukkomaisen kulujen sääntelyn olevan tarpeellinen velallisten yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi.

Ensimmäisen pykälän muutokset liittyvät muissa lakipykälissä esimerkiksi 4 a §:ssä tehtyihin muutoksiin. 3 §:stä on 1 momentti poistettu, sen sisällön siirtyessä 1 §:ään. Tämän lisäksi 1 §:n sisältö on muuttunut 2 momentin osalta lakiin lisättyjen uusien pykälien johdosta. Lakimuutoksen jälkeen 3 §:ssä ei ole kuin 1 momentti. Hallituksen esityksessä haluttiin 4 §:n muutoksella parantaa velallisen tiedonsaantia koskemaan muutankin kuin yhtä saatavaa. Velallisella on oikeus saada omista veloistaan velkojalta niin sanottu tiliote, jossa on eriteltyä kulut, korot ja velat sekä velkojat. (HE 21/2004.)

10 §:n muutokset ovat merkittävimmät tämän tutkimustyön kannalta, vuoden 2005 lakiuudistuksen jälkeen 10 § muuttui §:ksi 10, 10a, 10b, 10c (28/2005).

10 §

Perintäkulujen korvaaminen ja ulosottokelpoisuus

Velallisen on korvattava perinnästä velkojalle aiheutuvat kohtuulliset kulut riippumatta siitä, periikö saatavaa velkoja itse vai toimeksisaaaja velkojan lukuun. Kohtuullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon saatavan suuruus, suoritettu työmäärä, perintätehtävän tarkoituksenmukainen suoritustapa ja muut seikat.

Velallinen ei kuitenkaan ole velvollinen korvaamaan perintäkuluja, jos velkoja tai toimeksisaaaja on menetellyt 4 §:n vastaisesti tai jos perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittava ei ole täyttänyt 5 §:n mukaista velvoitetta, paitsi jos menettelyn moitittavuutta tai laiminlyöntiä voidaan pitää vähäisenä.

Jos perittävänä on kuluttajasaatava, joka voidaan periä ulosottoin ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin annetussa laissa säädetään, myös saatavan perintäkulut voidaan periä ulosottoin ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin mainitussa laissa säädetään. Tämä koskee kuluja siitä riippumatta, johtuvatko ne velkojan perintätoimista vai perintätoimeksiannon hoitamisesta.

10 a §

Kuluttajasaatavien perintäkulujen enimmäismäärät

Kuluttajasaatavaa perittäessä velalliselta saa tässä momentissa mainituista perintätoimista vaatia enintään seuraavat määrät:

- 1) kirjallisesta maksuistutuksesta 5 euroa;
- 2) 5 §:ssä tarkoitetusta maksuvaatimuksesta 21 euroa, jos saatavan pääoma on 250 euroa tai vähemmän, ja 45 euroa, jos pääoma on yli 250 euroa;
- 3) 10 §:n 3 momentissa tarkoitettua suoraan ulosottokelpoista saatavaa koskevasta 5 §:n mukaisesta maksuvaatimuksesta 12 euroa; sekä
- 4) yhdessä velallisen kanssa laaditusta koko jäännössaatavan kattavasta kirjallisesta maksusuunnitelmasta 30 euroa.

Muusta kuin 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta maksuistutuksesta saa vaatia sen esittämisestä aiheutuvat todelliset kulut. Kulut voidaan periä käytetystä muistuttamistavasta keskimäärin aiheutuvien todellisten kustannusten mukaisina.

Velalliselta saa vaatia todelliset perintäkulut, jos perinnästä on sen edellyttämän tavanomaista suuremman työmäärän vuoksi aiheutunut muita kuin 1 momentissa mainittuja tai siinä säädetty enimmäismäärät ylittäviä kuluja. Velalliselle on tällöin esitettävä erittely vaadituista perintäkuiluista ja niiden perusteista sekä ilmoitettava kulujen määrän olevan muutoin sovellettavia enimmäismääriä suurempi. Enimmäismääriä ei kuitenkaan saa ylittää, jos perittävänä on 10 §:n 3 momentissa tarkoitettu suoraan ulosottokelpoinen saatava.

(28/2005)

Hallituksen esityksessä katsottiin tarpeelliseksi saada aikaiseksi perintäkulujen kohtuullistaminen ja riittävä yhdenmukaisuus. Tarkoituksena oli saada aikaan luettelo kuluttajasaatavien perintään maksullisiksi kelpaavista perintätoimista.

Maksullisiksi toimiksi esityksessä katsottiin ensinnäkin maksumuistutus, joka voi olla velkojan tai toimeksisaaneen toimittama. Maksumuistutuksen voi toimittaa puhelimitse, kirjallisena tai sähköisesti. Toiseksi maksulliseksi perintätavaksi kelpuutettiin maksuvaatimus, joka voi olla ainoastaan 5 §:ssä mainitun sisältöinen ja ammattimaisesti perintää harjoittavan kirjallisesti toimittama. Kolmantena maksullisena toimenpiteenä nähtiin jäännösvelkaa koskevan maksusuunnitelman laatiminen, joka pitää laatia yhdessä velallisen kanssa. Näiden kolmen keinon katsottiin esityksessä olevan tavallisimmat ja riittävät kuluttajasaatavan perinnässä. Velkoja voi käyttää muitakin kuin laissa nimenomaisesti mainittuja perintätoimia, mutta kulut näiden suorittamisesta tulevat toimeksiantajalle. Esitykseen sisältyi myös suoraan ulosottokelpoisten velkojen perinnän maksimikustannusten määrä. (HE 21/2004.)

Lakiin sisällytettyjen summien muodostumiseen ovat vaikuttaneet summaaristen asioiden käsittelystä käräjäoikeudessa perittävien maksujen porrastus, jota on käytetty maksuvaatimuksen ja kokonaiskulun yhteydessä. Maksumuistutusta ja maksusuunnitelmaa porrastus ei kuitenkaan koske. Näiden summien on esityksessä todettu olevan maksimikummat eivätkä suinkaan mitkään automaattiset taksat. Suoraan ulosottokelpoisen saatavan perinnästä saa velalliselta laskuttaa 12 euroa (v. 2009 rahanarvo 13.03 e), joka on ulosoton toiseksi pienin taulukkomaksu. Esityksessä painotettiin kohtuullisuutta ja todellisten kustannusten määrää. (HE 21/2004.)

10 b §

Perintätoimien aikarajat kuluttajasaatavien perinnässä

Edellä 10 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta maksumuistutuksesta velalliselta saa vaatia perintäkuluja vain, jos saatavasta on vähintään 14 päivää ennen sen erääntymistä lähetetty velalliselle lasku tai muu erääntymisilmoitus ja erääntymisestä on ennen maksumuistutuksen lähettämistä kulunut vähintään 14 päivää. Jos saatava on sopimuksen mukaan maksettava tietynä eräpäivänä ilman erillistä ilmoitusta, velalliselta saa vaatia perintäkuluja vain, jos eräpäivästä on ennen maksumuistutuksen lähettämistä kulunut vähintään 14 päivää.

Uudesta maksumuistutuksesta tai uudesta 10 a §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetusta maksuvaatimuksesta saa vaatia perintäkuluja velalliselta vain, jos edellisen maksumuistutuksen tai maksuvaatimuksen lähettamisestä on kulunut vähintään 14 päivää.

(28/2005)

Esityksessä paneuduttiin myös ongelmaan, jonka tiheästi lähetetyt muistutukset ja vaatimukset aiheuttavat. Siksi esitykseen lisättiin vaatimus 14 päivän väliajasta muistutusten ja vaatimusten lähettämisessä. (HE 21/2004.)

10 c §

Velallisen kokonaiskuluvastuu kuluttajasaatavan perinnässä

Saman kuluttajasaatavan perinnästä velalliselta saa vaatia perintäkuluina yhteensä enintään seuraavat määrät:

- 1) 190 euroa, jos saatavan pääoma on 250 euroa tai vähemmän; ja
- 2) 220 euroa, jos saatavan pääoma on yli 250 euroa.

Velalliselta saa vaatia 1 momentissa säädetty määrät ylittävät todelliset perintäkulut, jos perinnän suorittaminen on ollut poikkeuksellisen vaikeaa eikä toteutettuja perintätoimia voida pitää suhteettomina ottaen huomioon erityisesti saatavan pääoma. Velalliselle on tällöin esitettävä erittely vaadituista perintäkuluista ja niiden perusteista sekä samalla ilmoitettava ne syyt, joiden vuoksi kuluja vaaditaan yli muutoin sovellettavan kokonaiskuluvastuun enimmäismäärän. Edellä 10 §:n 3 momentissa tarkoitetun suoraan ulosottokelpoisen saatavan perinnästä velalliselta ei kuitenkaan saa vaatia perintäkuluina yhteensä enempää kuin 59 euroa.

(28/2005)

Mikäli perintäkustannukset olisivat tavanomaista suuremmat eli 10a §:ssä mainittuja kustannuksia korkeammat, tulee se erikseen hakemuksessa perustella. Hallituksen esityksen mukaan 10 c §:n maksimimäärät sisältävät maksumuistutuksen, maksuvaatimukset (2 kpl) ja maksusuunnitelman laatimisen, näiden yhteismäärät on jaoteltu 250 e tai alle ja yli 250 e pääoman määräisien velkojen perusteella. Näiden maksimimäärien täyttyä perintäkustannukset veloitetaan velanhaltijalta.

4 Perintälain soveltaminen Joensuun kärjäoikeudessa

Kärjäoikeuksissa oli esille noussut kysymyksiä siitä, millaisia ongelmia ja puutteita perintälaiassa oli huomattu sen ratkaisuihin soveltamisen kannalta. Itä-Suomen hovioikeuden alueella oli vuonna 2002 pohdittu useissa yhteyksissä lain soveltamista, esimerkiksi Joensuun kärjäoikeudessa 4.1.2002 Varkauden kärjäoikeuden perintälain soveltamiseen liittyvää muistiota ja sen perusteella oli päätetty lain soveltamisohjeista Joensuun kärjäoikeudessa. Näitä soveltamisohjeita noudatettiin vuonna 2004.

Vuonna 2005 voimaan tulleen lain soveltamisesta olivat Itä-Suomen hovioikeuden alueen tuomarit ja lainsäädäntöneuvos Marjo Lahelma pohtineet lain soveltamista 22.6.2005 Kuopion kärjäoikeudessa Tästä tilaisuudesta oli laadittu muistio, jonka perusteella lakia Joensuun kärjäoikeudessa sovellettiin vuonna 2009 (Itä-Suomen hovioikeuden tuomarit 2005).

4.1 Soveltamisohjeet vuonna 2004

Joensuun kärjäoikeuden muistion mukaan perintäkulujen hyväksymisestä oli päätetty 4.1.2002. Tällöin oli käyty läpi Varkauden kärjäoikeudesta tullutta materiaalia, jossa käsitellään muun muassa perimiskuluja. Joensuun kärjäoikeudessa oli todettu, että oikeudenkäyntikulujen lisäksi voidaan perimiskuluja hyväksyä 60 euroa (v. 2004 rahana v. 2009 rahanarvossa 65,70 e). Tähän summaan olivat kuuluneet kaikki velkojan itsensä tai ammatikseen perintää harjoittavan perimiskustannukset. Soveltamisohjeen rajan ylittävät kustannukset olisi hylättävä lakiin perustumattomina eli kohtuuttomina. Lisäksi oli todettu, että perimiskuluille voidaan tuomita korkoa tiedoksiannosta lähtien. Tätä vuonna 2002 kirjattua soveltamisohjetta noudatettiin vuoden 2004 ratkaisuja tehtäessä. (Joensuun kärjäoikeus 2002.)

4.2 Soveltamisohjeet vuonna 2009

Lainsäädäntöneuvos Marjo Lahelma oli 20.6.2005 tehnyt yhteenvedon uusien pykälien soveltamisesta käytäntöön. Tässä yhteenvedossa painotetaan kuluttajasaatavan ja muun saatavan erottelua; uudet säännökset koskevat vain kuluttajasaatavien perintää. Yhteenvedossa todetaan myös, että laissa määritellyt summat olivat enimmäismääriä, eivät kuitenkaan ehdottomia. Perintäkulujen tulisi kaikessa perintätoiminnassa olla kohtuullisia. Itä-Suomen hovioikeuden tuomareiden palaverissa oli päätetty, millaisia määriä ja millaisia perimistöimiiä ja niiden kustannuksia voidaan hyväksyä maksutuomiota koskevissa haastehakemuksissa.

Taulukossa 1 on yhteenveto muistion perusteella noudatettavista maksimieuromääristä ja perimistöimenpiteiden maksimikerroista. Haastehakemuksessa tulee perustella, mikäli kustannukset olisivat tavallista suuremmat. (Itä-Suomen hovioikeuden alueen tuomarit 2005.)

Taulukko 1. perintäkulujen muodostumisesta maksutuomioissa vuonna 2009

Vuonna 2009 voimassa olevan lain mukainen tilanne, toimenpiteet, toimenpiteiden määrät ja kustannukset			
Velanpääoma 250 e tai alle	e	määrä/ hakemus /sopimus	yhteensä e
maksumuistutus (oma perintä)	5,00	5	25,00
maksumuistutus (perintäyritys)	5,00	2	10,00
maksuvaatimus (perintäyritys)	21,00	3	63,00
maksusuunnitelma	30,00	2	60,00
L 513/1999, 10 c maksimi "raami"			190,00

Velan pääoma yli 250 e	e	määrä/hakemus /sopimus	
maksumuistutus (oma perintä)	5,00	5	25,00
maksumuistutus (perintäyritys)	5,00	2	10,00
maksuvaatimus (perintäyritys)	45,00	3	135,00
maksusuunnitelma	30,00	2	60,00
L 513/1999, 10 c maksimi "raami"			220,00

Itä-Suomen tuomareiden muistiossa todetaan, että jos hakemuksen perintäkulut ylittävät perintälain 10c. §:n maksimiraamit, on ylityksen syy perusteltava, myös jos 10a. §:ssä mainitut yksikkökustannukset ylittyvät, on syy perusteltava. Hakemusta, jossa syitä ei ole perusteltu, ei voida tältä osin hyväksyä, vaan velkojalta on pyydettävä täydennystä kulujen syntymisen syistä. Muistiossa annetaan käräjäoikeudelle ohje hylätä kaikki muut kuin laissa mainitut kulut. Toisaalta muistioon on kuitenkin lisätty aiempaan nähdessä ristiriitainen viimeinen kohta, jossa mainitaan muidenkin perintäkulujen olevan hyväksyttävissä. (Itä-Suomen hovioikeuden alueen tuomarit 2005.)

Perintätöimenpiteiden yritysten määrä on muistiossa määritelty siten, että velkojalta hyväksytään kaksi maksumuistutusta ja ammatikseen perintää harjoittavalta kolme maksuvaatimusta; myös puhelimitse suoritettavat perintätöimet sisältyvät tähän määrään.

Muistakin perintätoimista saa velalliselta periä perintäkulut, kunhan ne ovat kohtuulliset ja perustuvat todellisiin kustannuksiin sekä perintätapa on hyvän tavan mukainen. Kaikki perintätoimet ja niiden kulut tulee hakemuksessa eritellä. (Itä-Suomen hovioikeuden alueen tuomarit 2005.) Hallituksen esityksessä oli määritelty maksimikustannuksen laskukaavaksi yksi maksumuistutus, kaksi maksuvaatimusta ja yksi maksusuunnitelman laatiminen (HE 21/2004).

5 Tutkimuksen rajaus

5.1 Tutkimuksen kolme rajaustasoa

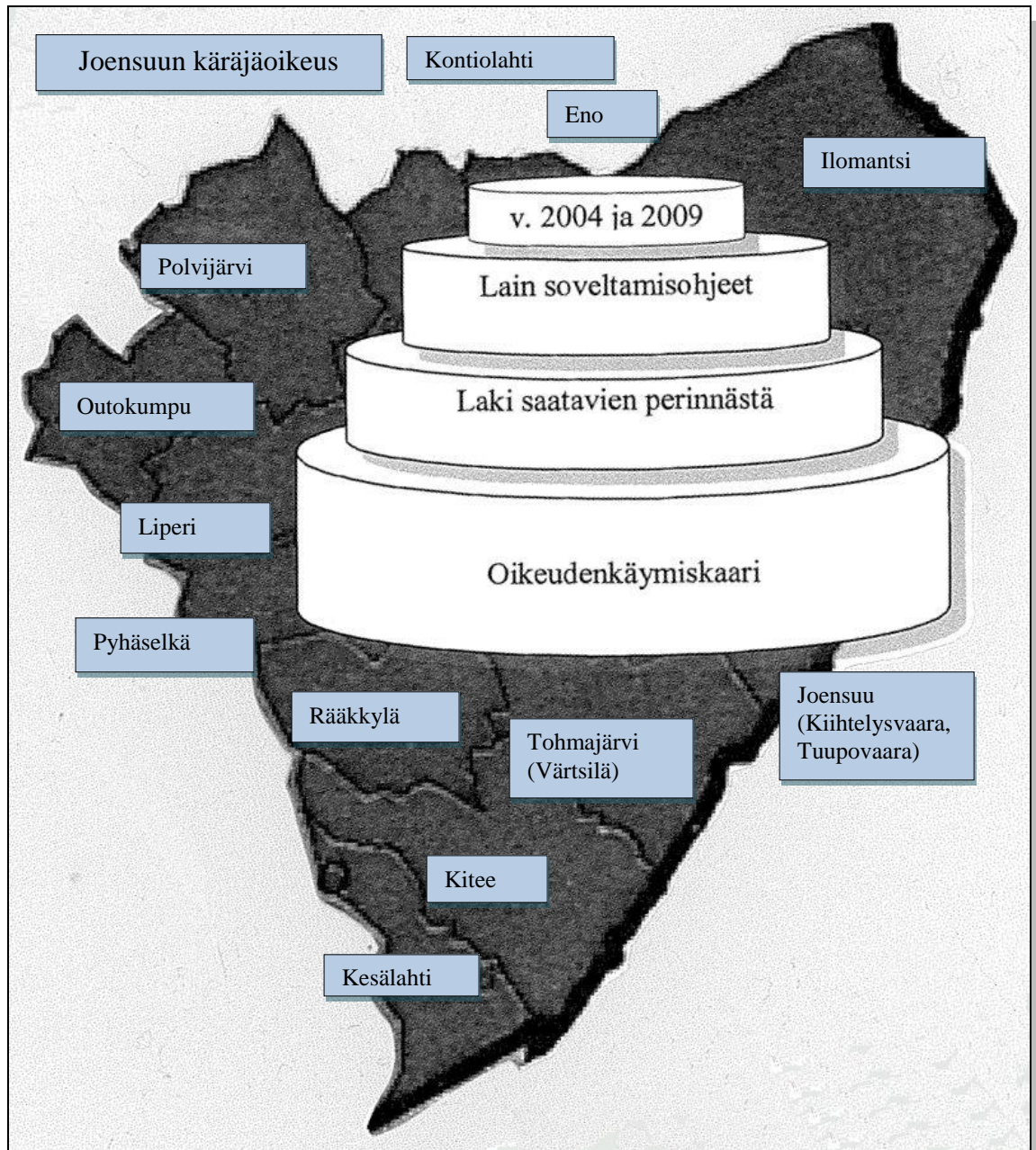
Tutkimustehtävä on rajattu kuvion 2 mukaisesti kolmella eri tasolla: alueellisesti, asiallisesti, sekä aikarajauksella. Ajallinen rajaus on toteutettu valitsemalla vuodet 2004 ja 2009 osaotoksen kohteiksi siksi, että laki on ollut näinä vuosina jo jonkin aikaa sellaisenaan käytössä. Lain soveltaminen on siten ollut vakiintunutta. Vuoden 2004 tilanne on se, että laki on tullut voimaan vuoden 1999 aikana, jonka jälkeen sitä on muutettu vuonna 2002, tällä muutoksella ei kuitenkaan ole ollut vaikutusta tutkimuksen aineistoon. Muutos lain hyväksymisen ja vuoden 2004 välillä on johtunut euroon siirtymisestä, sisällön asiallista muutosta lakiin ei ollut tehty. Vertailuvuonna 2004 laki oli ollut käytössä vuoden 1999 syyskuusta lähtien eli reilut neljä vuotta.

Vuoden 2009 valinta vertailuvuodeksi on luonnollinen myös sikäli, että suurimmat perintälain muutokset olivat tulleet voimaan vuoden 2005 toukokuussa, joten lain soveltamisesta on jo kokemusta lähes neljä vuotta. (513/1999). Nämä vuodet on valittu osaotoksen perusteeksi siksi, että saataisiin riittävä kuva lakimuutoksen vaikutuksesta käytännön ratkaisuihin.

Alueellinen eli tuomiovalta-perusteinen rajausta sijoittuu kuvion 2 mukaan Joensuun käräjäoikeuden alueelle (581/1993). Joensuun käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluivat vuonna 2004 Joensuun, Kiteen ja Outokummun kaupungit sekä Enon, Ilomantsin, Kesälahden, Kiihtelysvaaran, Kontiolahden, Liperin, Polvijärven, Pyhäselän, Rääkkylän, Tohmajärven, Tuupovaaran ja Värtsilän kunnat (1623/1991). Vuonna 2009 Joensuun käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluivat Joensuun, Kiteen ja Outokummun kaupungit sekä Enon, Ilomantsin, Kesälahden, Kontiolahden, Liperin, Polvijärven, Pyhäselän, Rääkkylän ja Tohmajärven kunnat (1110/2006). Alueena Joensuun käräjäoikeuden alue on sama vuosina 2004 ja 2009, useiden kuntaliitosten johdosta kunnan nimiä on valtioneuvoston asetuksessa käräjäoikeuksien tuomiopiireistä kuitenkin poistettu.

Vuoden 2009 vertailukohtaksi ottamista puoltaa sekin, että se on vielä viimeinen Joensuun käräjäoikeuden olemassaolovuosi ennen käräjäoikeusuudistusta eli Pohjois-Karjalan käräjäoikeutta. Käräjäoikeuksia koskevat muutoksista on säädetty käräjäoikeuslaissa (581/1993). Käräjäoikeuksien alueista määrätään valtioneuvoston asetuksessa käräjäoikeuksien tuomiopiireistä, ja siinä on määrätty kuhunkin käräjäoikeuteen kuuluvat kunnat. Joensuun käräjäoikeus muuttui Pohjois-Karjalan käräjäoikeudeksi 1.1.2010, jolloin Joensuun käräjäoikeuden tuomiopiiriin lisättiin Nurmeksen käräjäoikeuden tuomiopiirin kunnat (410/2008). Käräjäoikeuden tuomiovalta perustuu perustuslakiin, jossa määritellään, että yleisiä tuomioistuimia riittä-asioissa ovat korkein oikeus, hovioikeudet ja käräjäoikeudet (Jokela 2005).

Asiallisesti oikeudenkäymiskaaren 5. luku rajaa tutkimustyön summaarisiin eli suppeatutkintaisiin asioihin, kuten kuvio 2 näkyy. Summaariset asiat ovat yleensä velkomuksia. Haastehakemuksen perusteella käräjäoikeuden summaarisesta prosessista saadaan ulosottoperusteeksi käyvä maksutuomio (Lappalainen ym. 2008, 59). Toisena kerroksena näkyy perintälaki, jonka noudattamista valvotaan käräjäoikeuden antamissa ratkaisuisissa, joten tämä on seuraava työtä rajaava osa. Tutkimustyö keskittyy perintälain kannalta kuluttajasaatavista annettuihin ratkaisuihin. Kolmanneksi perintäkulujen ratkaisuihin vaikuttavat soveltamisohjeet ja neljänneksi osaotoksen ajallinen rajausta vuosiin 2004 ja 2009. (513/1999; 4/1734.)

Kuvio 2. Tutkimustyön rajaaminen: alueellisesti, summaarisiin asioihin, jotka koskevat kuluttajasaatavien perintäkulojen ratkaisuja, vuosina 2004 ja 2009.

Sisällöllinen asia rajaus liittyy tuomioistuimen toimivaltaan, asiallisesti kuluttajasaatavia koskevan riidaton velkomus kuuluu rajauksen mukaisesti Joensuun käräjäoikeuden toimivallan piiriin vuosina 2004 ja 2009. Toimivalta määräytyy alueen, asian ja oikeusasteen perusteella, tämä on edellytys summaariselle prosessille kansliassa. (Jokela 2005, 271.)

Asiat, jotka muuttuvat riitaisiksi, jätetään tutkimuksen ulkopuolelle. Linna (2009, 97) toteaa, että summaarisen asian riitauttaminen poistaa asian summaarisen luonteen ja tekee siitä riita-asian järjestyksessä käsiteltävän normaalin riita-asian. Kuluttajasaatavarajauksella vastaajaksi tulee luonnollinen henkilö ja kantajaksi yritys tai elinkeinonharjoittaja. Toisaalta ongelmaksi tässä muodostuvat muun muassa haastehakemukset, jotka koskevat asunnon vuokravelkaa, hakemukseen voi olla yhdistettynä myös häätö. Tällöin kantajana eli asunnon haltijana voi olla myös yksityishenkilö, ja tällaiset haastehakemukset ovat mukana tutkimuksessa.

Kuluttajasaatavalla tarkoitetaan kuluttajan hankkimaa kulutushyödykettä, joka voi olla tavaraa, palveluita tai muita hyödykkeitä tai etuuksia, jotka luonnollinen henkilö on hankkinut yksityiseen talouteensa. Kuluttajaksi katsotaan luonnollinen henkilö, joka hankkii kulutushyödykkeen muuhun kuin elinkeinotoimintaan. (Pönkä ym. 2004, 32 - 33.)

5.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää perintälain muutoksen vaikutusta tuomittujen perintäkulujen kehitykseen. Vertailuvuosiksi oli osaotoksen muodossa otettu tutkimuksen rajauksen mukaisesti vuodet 2004 ja 2009. Vuoden 2009 aineistossa korkeimmat perintäkulut oli määritetty vuoden 2005 lakiuudistuksessa. Vuoden 2004 ratkaisuihin taulukkotaksoja ei ole ollut. Lain mukaiset perintäkulut oli eriteltävä haastehakemuksessa, tämä oli peruste tuomion antamiselle vuoden 2009 aikana. Vuoden 2004 aikana ei laissa ollut määriteltynä, mistä perintätoimista velallista sai laskuttaa tai kuinka paljon näistä toimista sai laskuttaa.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos oli julkaissut vuonna 2009 tutkimustiedonannon Asia-mieskielto ja perintäkulut, jossa pieneltä osin oli tutkittu myös käräjäoikeuksien ratkaisuja. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa oli jako tehty 250 euroa tai alle ja yli 250 euroa. Tutkimus rajoittui yksipuolisiin tuomioihin, jotka oli poimittu Tuomaksesta konekielisesti eri ajoilta vuosilta 2008 ja 2009. (Niemi ym. 2009, 76 – 87.)

Tutkimuksen pääongelmana oli, miten perintäkulut olivat vuosina 2004 ja 2009 Joensuuun käräjäoikeuden ratkaisuisissa kehittyneet. Rajauksen mukaisesti tuomiolajien osalta oli tutkimukseen otettu yksipuoliset tuomiot, sillensä jätetyt ja kokonaan tai osittain hyväksytyt. Velkapääoman osalta ei suurimpia tai pienimpiä saatavia jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Taulukosta 2 voidaan nähdä tutkimustyön ongelmat, alaongelmat ja tietoa teoreettisen viitekehysten sekä tutkimuksen tulosten esittämisestä opinnäytetyössä.

Taulukko 2. Tutkimus ongelmien, teoreettisen viitekehysten ja tutkimustulosten suhde.

Ongelma	Teoreettinen viitekehys	Tulokset
Perintäkulut v. 2004 ja 2009	Teoreettinen viitekehys, perintälaki.	Aineistoanalyysi. Tilastot; perintäkuluista vuosilta 2004 ja 2009.
Hylätyt kulut hakemuksissa v. 2004 ja 2009, taulukkomaksujen noudattaminen v. 2009	Teoreettinen viitekehys, perintälaki v. 2004 ja 2009. Lain soveltamisohjeet.	Tilastot, hylätyt kulut vuosilta 2004 ja 2009
Vuonna 2009, ovatko ratkaisut lähellä lain määräämää maksimia	Teoreettinen viitekehys, perintälaki. Maksimit selviävät laista vuoden 2009 osalta, vuonna 2004 ei ole ollut maksimimääriä laissa, vain muistion maksimi	Tilastot perintäkuluista, maksimi, keskiarvo sekä tuomittujen kulu- jen painottuminen velkapääoman suhteen vuonna 2009

6 Tutkimusmenetelmä

Menetelmäksi olen valinnut aineistoanalyysin, jota täydennetään määrällisellä otanta-tutkimuksella perintäkuluista. Oikeudenkäymiskaaren 5. luku eli summaaristen asiat perintälain valmisteluun ja hyväksymiseen sekä sen käytännön soveltamiseen liittyvä materiaali käsitellään aineistoanalyysin menetelmin.

Näin selvitetään lainopillinen tietoperusta. Määrällistä tutkimusmenetelmää käytetään perintäkuluja koskevan aineiston käsittelyssä. Tutkimuksen ositteita ovat vuodet 2004 ja 2009, näiden vuosien osalta tutkimus kohdistuu summaarisiin ratkaisuihin Joensuun käräjäoikeudessa.

Summaaristen asioiden ratkaisiasiakirjoista on poimittu kuluttajasaatavia koskevat ratkaisut satunnaisotannalla diaarinumeron avulla. Näin ositetun otannan mukainen määrällinen tutkimus voitiin toteuttaa. Tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti työn lopputuloksen tulisi olla selittävä ja kuvaileva (Hirsijärvi ym. 2010, 138 - 139).

Opinnäytetyöhön kuuluvan tutkimusaineiston perusjoukkona ovat suppeiden haastehakemusten ratkaisut Joensuun käräjäoikeudessa, josta poimittiin ositettuna otantana vuosien 2004 ja 2009 ratkaisuisista satunnaisesti ratkaisiasiakirjoja tutkimukseen. Heikkilän (2008, 81) mukaisen laatuerottelun jälkeen perusjoukoksi jäivät tutkimusrajauksen mukaan suppeat haastehakemukset, jotka koskivat kuluttajasaatavia.

Joensuun käräjäoikeudessa oli tullut vireille ja ratkaistu velkomuksia koskevia suppeita haastehakemuksia vuonna 2004 Tuomaksen tilastojen mukaan 2627 asiaa ja vuonna 2009 asioita oli ollut 5266. Tästä osaotoksesta valittiin otokseksi noin 10 prosenttia yksinkertaisella satunnaisotannalla, siten että vireilletulo ja ratkaisuaika olivat tutkimuksen rajauksen mukaiset (Heikkilä 2008, 36). Satunnaisotanta toteutettiin satunnaisluku-generaattorilla tehdyllä diaarinumeroiden arvonnalla E- ja S-asioista. Asiakirjavihkoja poimittiin tutkimusaineistoksi 2004 vuodelta 307 kappaletta ja 2009 vuodelta 500 kappaletta.

Taulukossa 3 näkyy, millaisilla rajauksilla käräjäoikeuksien kirjaamisjärjestelmässä, Tuomaksesta löytyivät tutkimukseen sopivat ratkaisut: menettelytavan mukaiset erittelyt, asianosaisten mukainen erittely, asianimikkeen mukainen erittely sekä ratkaisukoodit. Nämä tiedot löytyivät asiakirjavihkoista.

Taulukko 3. Tuomaksen mukaiset jaottelut poimittavasta perusjoukosta (Tuomasjärjestelmän kirjaamisohjeet, 2007, 7 - 36)

menettely-tapa	menettely-tavan selitys	Asianimi-ke	Asianosai-set	Ratkaisu-koodit
E	Suppea haastehakemus, velkomus, konekielinen	valmiina hakemuksissa	valmiina hakemuksissa	01,03,08
S	Suppea haastehakemus, velkomus	Maanvuokrasaatava (0440), Osamaksukauppaan perustuva velkomus (0620), Saatava, juokseva sitoumus (0820), Saatava, kiinnityspantti (0830), Saatava, velkakirja (0810), Takaajan takautumisoikeus (0860), Liikennevakuutusentajan takautumisoikeus (1210), Huoneenvuokrasaatava (0530), Irtaimen kauppaan perustuva velkomus (0632), Irtaimen vuokraan perustuva velkomus (0640), Saatava, velkakirja (0810), Velkasuhteeseen perustuva saatava (0890), Velkomus, palvelusopimus ym. (0950), Muu asunto-osakeyhtiöasia (1412)	kantaja (10), vastaaja (20)	01,03,08

6.1 Tutkimuksen tunnusluvut

Tutkimuksen tunnusluvuiksi muodostui keskiarvo, keskihajonta, mediaani, moodi eli perintäkulujen arvo, joka esiintyy useimmiten näissä luokitteluissa, eri saataville tuomitujen perintäkulujen alin ja korkein kulu ja vaihteluväli sekä kvartiiliväli, Heikkilän mukaan nämä sopivat suhdeasteikon tasoisille muuttujille (2008, 80 - 86).

Tunnusluku esimerkiksi perintäkuluista, joista keskiarvo kertoi tässä tapauksessa saatavaluokan otosmäärään suhteutetun keskiarvon perintäkuluista. Tämän rinnalle tunnusluvuksi sopi keskihajonta, joka kertoi tulosten hajonnasta keskiarvon ympärillä. Moodi kertoi useimmiten esiintyvän perintäkulun summan ja mediaani näytti otoksen keskimäisen perintäkulujen määrän. Hajontaluvuissa vaihteluväli toi tässä tutkimuksessa esille korkeimman ja alhaisimman tuomitun perintäkulun. Kvartiiliväli kertoi otoksesta poimittujen perintäkulujen alaneljänneksen ja yläneljänneksen väliin jäävän puolikkaan alimman ja ylimmän velan pääoman tai tuomitun perintäkulumäärän.

Kaikkia näitä tunnuslukuja verrataan vuosien 2004 ja 2009 välillä eri muuttujilla, muun muassa perittävä velkapääoma, eri perintätoimien kustannukset ja määrät, perintäkulut kokonaisuudessa sekä hylätyt kulut.

Tavoitteena oli selvittää, miten kulujen kehitys oli muuttunut ja oliko se pysynyt kohtuullisena. Vuoden 2004 arvot inflatoitiin vuoden 2009 kanssa verrannollisiksi eli samanarvoisiksi, jolloin pystyttiin arvioimaan kustannusten todellista kehitystä (Tilastokeskus 2009).

6.2 Tutkimusaineiston tallentaminen

Taulukon 4 mukaisesti haastehakemuksista kirjattiin myös ne perintäkulut, jotka oli poistettu tuomiolla. Näin saatiin selvitettyä ratkaisuista lainvastaiset perintätoimet tai perintätoimien liian suuret maksut eli hylätyt perintäkulut. Excel-taulukkoon kerättiin asiat diaarinumeron perusteella, jotka satunnaislukugeneraattori arpoi. Arvonnan perusteella poimittiin arkistosta asiakirjavihkot ja täytettiin suunnitelman (taulukon 4.) mukaiset tiedot Excel taulukkoon.

Tiedot kerättiin vuosilta 2009 ja 2004. Osa tiedoista voitiin poimia vain vuoden 2004 asiakirjavihkoista ja osa vain vuoden 2009 asiakirjavihkoista. Lain perusteella samanarvoisiksi katsottavia arvoja voitiin käsitellä samalla tavalla tilastokäsittelyssä, vaikka ne eivät olleet vertailuvuosina samalla nimellä haastehakemuksissa. Vuoden 2004 tutkimusaineistossa oli oma perintä merkitty eri tavalla, kuin se oli käsitetty vuoden 2009 aineistossa. Vuoden 2009 aineistossa maksumuistutukset olivat omaa perintää, ja samalla periaatteella oli vuoden 2004 hakemuksista eroteltavissa niin sanottu oma perintä. Nämä tiedot oli tallennettu tutkimusaineistoon samalla periaatteella. Muita perintäkuluja oli ollut myös molempina vuosina, joskin vuonna 2009 erittäin vähän. Lain perusteella tuolloin oli muutkin kuin lakiin määritellyt perintätoimet laillisia.

Taulukko 4. Suunnitelma, jonka perusteella tietoja kerättiin asiakirjavihkoista Joensuun käräjäoikeudessa.

Asiakirjavihkon diaarinumero	Joensuun käräjäoikeuden arkisto, Tuomas -järjestelmä
Menettelytapa (koodi)	Tuomas-järjestelmän koodit: E, S
Asianimike (koodi)	Maanvuokrasaatava (0440), Osamaksukauppaan perustuva velkomus (0620), Saatava, juokseva sitoumus (0820), Saatava, kiinnityspantti (0830), Saatava, velkakirja (0810), Takaajan takautumisoikeus (0860), Liikennevakuutuksenantajan takautumisoikeus (1210), Huoneenvuokrasaatava (0530), Irtaimen kauppaan perustuva velkomus (0632), Irtaimen vuokraan perustuva velkomus (0640), Saatava, velkakirja (0810), Velkasuhteeseen perustuva saatava (0890), Velkomus, palvelusopimus ym. (0950), Muu asunto-osakeyhtiöasia (1412)
Ratkaisu (koodi)	yksipuolinen tuomio, hyväksytty (01), kanne/hakemus hyväksytty kokonaan/osittain (03), Asia jäänyt sillensä, muu syy/syytä ei tunneta (08)
Velallisten määrä	yksi vai useampi velallinen
Perittävä saatava e	pääoma tai pääomat yhteenlaskettuna (ei sisällä korko, tai muita kuluja)
yksi tai useampi velka (kpl)	peruste korkeammille kustannuksille
Tuomitut perintäkulut e	kokonaissumma perintäkuluista, jotka on tuomittu
Maksumuistutus kpl	virt. muistio v. 2005 määrät rajoitettu
Maksumuistutus e (v. 2009), oman perinnän kustannukset (v. 2004)	virt. muistio 2002 perinnän yläraja kokonaisuudessaan rajoitettu, muistio v. 2005 summat rajoitettu
Maksuvaatimus kpl	virt. muistio v. 2005 määrät rajoitettu, vain vuosi 2009
Maksuvaatimus e	virt. muistio v. 2005 summat rajoitettu, vain vuosi 2009
Maksusopimus kpl	virt. muistio v. 2005 määrät rajoitettu, vain vuosi 2009
Maksusopimus e	virt. muistio v. 2005 summat rajoitettu, vain vuosi 2009
Muut perintäkulut e	v. 2004 ei laissa ollut määritelty mitä perintäkuluja voi vaatia, muistiossa v. 2002 on rajoitteita perintäkuluille
Sovitut kulut	v. 2004 hakemuksissa on käytetty termiä sovitutkulut
Hylätyt kulut	tuomiolla hylätyt perintäkulut, ratkaisu numerolla 03
Muuta huomioitavaa	mitä asiaa perintä on koskenut esim. pikalaina, telepalvelut yms.

7 Tutkimustulokset

Tutkimuksen perusjoukko on kerätty Joensuun käräjäoikeuden arkistosta summaaristen asioiden asiakirjavihkoista. Aineisto tallennettiin rajauksen perusteella. Tutkimusyksiköistä eli asiakirjavihkoista tallennettiin arkistovihkon yksilöimiseksi tarvittavat tiedot. Lisäksi tallennettiin perustietoja, kuten velallisten määrä, hakemuksen saapumistapa eli menettelytapa, asianimike eli millaisesta kuluttajasaatavasta on kysymys ja velallisten määrä. Asiakirjavihkosta selvitettiin myös perintäkulojen tutkimuksen kannalta merkittävimmät tiedot: velkojen määrä, velan pääoma, tuomitut perintäkulut, perintätoimien lukumäärät ja kustannukset sekä hylätyt kulut.

Asiakirjavihkot olivat molempina osittaisen otoksen vuosina samansisältöiset. Oikeuden käymiskaaren 5. luvun mukaisesti käräjäoikeuden arkistosta löytyivät asiakirjavihkot, jotka sisälsivät summaarisen asian haastehakemuksen ja ratkaisiasiakirjat. Näistä asiakirjavihkoista oli helppo tallentaa tutkimussuunnitelman mukaiset tiedot. Hakemusten erot johtuivat vuoden 2005 lakimuutoksesta. Vuoden 2004 tutkimusaineistossa ei ollut eriteltyinä perintäkuluja samalla tavalla kuin vuoden 2009 haastehakemuksissa.

Haastehakemuksesta näkyi tietoa siitä, että saatava oli jo erääntynyt. Tutkimusaineiston tallennuksen yhteydessä valittiin asiakirjavihkoista ne, jotka koskivat kuluttaja saatavia. Julkisoikeudellisia maksuja hallituksen esityksen mukaisesti ovat muun muassa kaupungin kirjaston myöhästymismaksut tai musiikkiopiston opintomaksut. Perittäessä tällaisia saatavia oli esimerkiksi kaupungin perintätoimi vastaajalle yleensä maksutonta. Tällaiset haastehakemukset ovat mukana tutkimuksessa.

Vuonna 2002 laadittujen soveltamisohjeiden perusteella ratkaisuiden tekeminen oli Joensuun käräjäoikeudessa yksinkertaista. Vuoden 2004 ratkaisuissa hyväksyttiin vain kohtuulliset perintäkulut. Sellaisiksi katsottiin 60 euroa kantajasta riippumatta. Kansliahenkilökunnan tehdessä vuoden 2009 ratkaisuja oli hakemuksista huomioitava useita seikkoja ja työskentely oli tästä syystä vaativampaa kuin vuonna 2004. Taulukon 1 mukaan erilaisia hyväksyttäviä yhdistelmiä perintäkuluista oli useita.

Kansliahenkilökunnan oli tarkastettava lain ja soveltamisohjeen johdosta seuraavat seikat: Maksu oli erääntynyt ja lähetetyt huomautukset tai vaatimukset oli toimitettu riittävän pitkällä väliajoilla. Oli tarkistettava maksumuistutuksista ja maksuvaatimuksista perityt kustannukset. Lisäksi oli tarkistettava maksusuunnitelmien laatimiseen liittyvät kustannukset. Muita kuluja ei ollut hyväksytty, esimerkiksi maksusopimuksen purkaminen oli vuoden 2009 ratkaisuihin usein hylättyjen kulujen syy lakiin perustumattomana toimenpiteenä.

7.1 Perustietoa tutkimusaineistosta

Tietoja poimittiin yhteensä 807 asiakirjavihkosta. Vuoden 2004 tietoja poimittiin 307:stä ja vuoden 2009 tietoja 500 asiakirjavihkosta. Elektronisesti eli konekielisesti saapuneita haastehakemuksia oli 488 kappaletta eli 60 prosenttia ja kirjallisena saapuneita niin sanottuja S-asioita 319 kappaletta eli 40 prosenttia aineistosta. Aineistosta oli vuonna 2004 konekielisiä 134 kappaletta eli 44 prosenttia ja kirjallisia 173 kappaletta eli 56 prosenttia. Vuoden 2009 aineistossa konekielisenä tulleita haastehakemuksia oli 354 kappaletta eli 71 prosenttia ja kirjallisia haastehakemuksia 146 kappaletta eli 29 prosenttia.

Asianimikkeittäin tutkimusaineisto oli taulukon 5. mukaan jakautunut vuoden 2004 osalta huoneenvuokrasaataviin (14 %), irtaimen kaupan perustuviin velkomuksiin (22 %), velkasuhteeseen perustuviin saataviin (32 %) ja palvelusopimuksen perusteella velkomisiin (27 %). Vuoden 2009 tutkimusaineisto jakautuu irtaimen kaupan perustuvaan velkomuksiin (11 %), velkasuhteisiin perustuviin saataviin (69 %), palvelusopimuksen perusteella velkomisiin (12 %) ja huoneenvuokrasaataviin (6 %). Taulukosta 5. näkyy kuinka haastehakemuksissa muut velkomukset jakaantuvat pienillä alle prosentin osuuksilla asianimikkeille vuosina 2004 ja 2009. Asianimikejaottelu perustuu Tuomak- sen kirjaamisohjeisiin. (Oikeusministeriö 2007, 34).

Tuomioiden kannalta tutkimusaineisto on jakautunut siten, että yksipuolisella tuomiolla on hyväksytty haastehakemuksista 78 prosenttia. Kokonaan tai osittain on haaste hyväksytty 7 prosentissa haastehakemuksista. Sillensä on asia jäänyt 15 prosentissa asioista. Vuoden 2004 tutkimusaineistossa oli yksipuolisella tuomiolla hyväksytyjä haastehakemuksia 79 prosenttia (241 kpl). Kokonaan tai osittain hyväksytyjä kanteita oli 5 prosenttia (15 kpl), näissä oli hylättyjä kuluja 9 ratkaisussa eli 3 prosentissa. Sillensä jääneitä asioita oli 17 prosenttia (51 kpl). Vuoden 2009 tutkimusaineisto sisälsi yksipuolisia tuomioita 77 prosenttia (387 kpl), kokonaan tai osittain hyväksytyjä kanteita oli 9 prosenttia (45 kpl), hylättyjä kuluja oli 36 ratkaisussa eli 7 prosentissa ja sillensä jätettyjä haastehakemuksia oli 14 prosenttia (68 kpl).

Yksipuolinen tuomio annetaan silloin kun, vastaaja ei ole vastannut tai haastehakemuksen sisältö ja vaatimukset ovat lain mukaiset. Kokonaan tai osittain kanne hyväksytään silloin, kun vastaaja on myöntänyt kanteen tai kuluttajasaatavan velkomuksissa, esimerkiksi perintäkuluissa on jotain hylättävää. Sillensä jääneen asian on kantaja peruuttanut tai muutoin asian käsittely on keskeytetty. (Oikeusministeriö 2007, 36.)

Tutkimusaineistoon kuuluvissa 807 haastehakemuksessa oli vastaajana yksi henkilö 776 ratkaisussa. Kaksi henkilöä oli vastaajana 30 ratkaisussa ja kolme vastaajaa yhdessä ratkaisussa. Vuodelta 2004 otetussa tutkimusaineistossa on yksi vastaaja 94 prosentissa ratkaisuksista. Kaksi vastaajaa on 6 prosentissa ja kolme vastaajaa vain yhdessä ratkaisussa. Vuoden 2009 tutkimusaineistossa on yksi vastaaja 98 prosentissa ja kaksi vastaajaa 2 prosentissa ratkaisuksista.

Tutkimusaineistossa 85 prosentissa (684 kpl) oli määritelty saatavien lukumäärä velkapääomassa. 123 asiakirjavihkoa eli 15 prosenttia aineistosta ei sisältänyt tätä tietoa tai ratkaisuna oli sillensä jättäminen. Yksi saatava oli velkapääoma 78 prosentissa (626 kpl) tapauksista. Kaksi saatavaa oli 3 prosentissa (20 kpl), samoin kuin kolme saatavaa. Kuten taulukosta 6 voidaan nähdä, miten tutkimuksessa neljästä kahteentoista saatavaa jakaantu 18 asiakirjavihkoon eli kahteen prosenttiin tutkimuksen asiakirjavihkoista.

Taulukko 5. Asianimikkeen mukainen erittely tutkimusaineistosta vuosilta 2004 ja 2009.

		2004		2009	
Nimike		Toistuvuus	%.	Toistuvuus	%.
	Maanvuokrasaatava	2	alle 1	0	0
	Huoneenvuokrasaatava	44	14	32	6
	Osamaksukauppaan perustuva velkomus	1	alle 1	3	alle 1
	Irtaimen kauppaan perustuva velkomus	67	22	54	11
	Irtaimen vuokraan perustuva velkomus	1	alle 1	0	0
	Saatava, velkakirja	5	2	3	alle 1
	Saatava, juokseva sitoumus	1	alle 1	0	0
	Saatava, kiinnityspantti	2	alle 1	0	0
	Takaajan takautumisoikeus	0	0	2	alle 1
	Velkasuhteeseen perustuva saatava	99	32	344	69
	Velkomus, palvelusopimus ym.	84	27	59	12
	Muun vakuutuksenantajan takautumisoikeus	0	0	1	alle 1
	Liikennevakuutuksenantajan takautumisoikeus	1	alle 1	0	0
	Muu asunto-osakeyhtiöasia	0	0	2	alle 1
	Yhteensä	307	100	500	100

Taulukko 6. Velkamäärät haastehakemuksissa vuosina 2004 ja 2009

Vuosi		2004		2009	
Velkojen määrä		Toistuvuus	%	Toistuvuus	%
	1	225	73	401	80
	2	13	4	7	1
	3	5	1	15	3
	4	3	1	2	alle 1
	5	5	2	3	alle 1
	6	1	alle 1	1	alle 1
	7	1	alle 1	0	0
	9	0	0	1	alle 1
	12	1	alle 1	0	0
	Yhteensä	254	83	430	86
Puuttuu		53	17	70	14
Yhteensä		307	100	500	100

Kuten taulukossa 6 näkyy, vuoden 2004 tutkituista 307 asiakirjavihkosta 73 prosenttia (225 kpl) sisälsi vain yhden velan pääoman, ja vuoden 2009 tutkituista 500 asiakirjavihkosta 80 prosenttia (401 kpl).

7.2 Perittävän velkapääoma ja perintäkulut

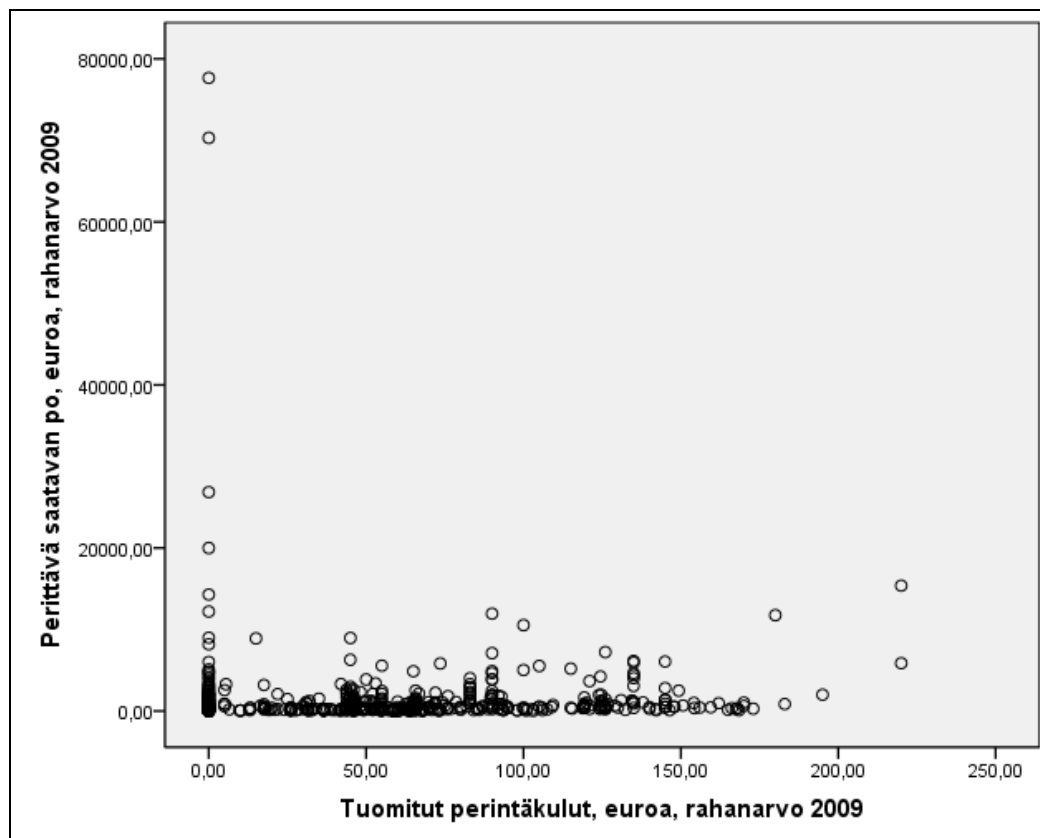
Tässä tutkimuksessa velkapääoma määräytyy velkojen yhteissumman perusteella ja vuoden 2004 rahalliset arvot on inflatoitu vastaamaan vuoden 2009 arvoja. Perintälain perusteella raja vuoden 2009 ratkaisussa oli 250 euroa tai alle ja yli 250 euroa. Vuoden 2004 aineistolle tällaista jakoa ei lain perusteella ollut. Tutkimusaineistossa oli 688 asiakirjavihkoa, jossa oli määritelty velkapääoma. Velkapääomaa ei ole ollut, tai ratkaisuna oli sillensä jättäminen 119 tapauksessa. Perintäkulujen osalta tutkimusaineistoon kuului 687 asiakirjavihkoa, jossa oli tuomittuja perintäkuluja. Perintäkuluja ei ollut tuomittu 120 asian ratkaisussa, tai ratkaisuna on ollut sillensä jättäminen.

Asiakirjavihkoissa oli vuoden 2004 ja 2009 haastehakemuksissa velan eri osat eritelty siten, että vastaaja pystyi yksilöimään velan, korot ja perimiskustannukset. Haastehakemukset sisälsivät asiamiehen, ammatikseen perintää hoitavan ja velkojan tiedot, jolloin asian tiedusteleminen ja mahdollisten virheiden oikaisu oli mahdollista.

Tutkimusaineistossa velkapääoman pienin arvo oli 0 euroa, ja suurin perittävä velkapääoma oli 77 666,40 euroa. Keskiarvoksi muodostui 1 237,98 euroa, ja keskihajonta 4 464,05 euroa, kvartiiliväli oli 150 - 979 euroa. Velkapääomien keskimmäiseksi arvoksi tuli 361,61 euroa. Tutkimusaineistoon perustuvien tuomittujen perintäkulujen keskiarvo oli 57,58 euroa, keskihajonta oli 42,40 euroa, kvartiiliväli oli 31,75 – 73,61 euroa. Aineiston keskimäinen arvo oli 54,75 euroa. Minimissään oli perintäkuluja tuomittu 0 euroa ja maksimissaan vuoden 2009 lain salliman ylemmän maksimikulun verran, eli 220 euroa.

Kvartiiliväli tarkoittaa tutkimusaineiston tasaisiin neljänneksiin jaettavien osien 1. neljänneksen ylärajan ja viimeisen neljänneksen alarajan välistä osuutta tutkimusaineistosta, tämä osa oli puolet tutkimusaineiston arvoista.

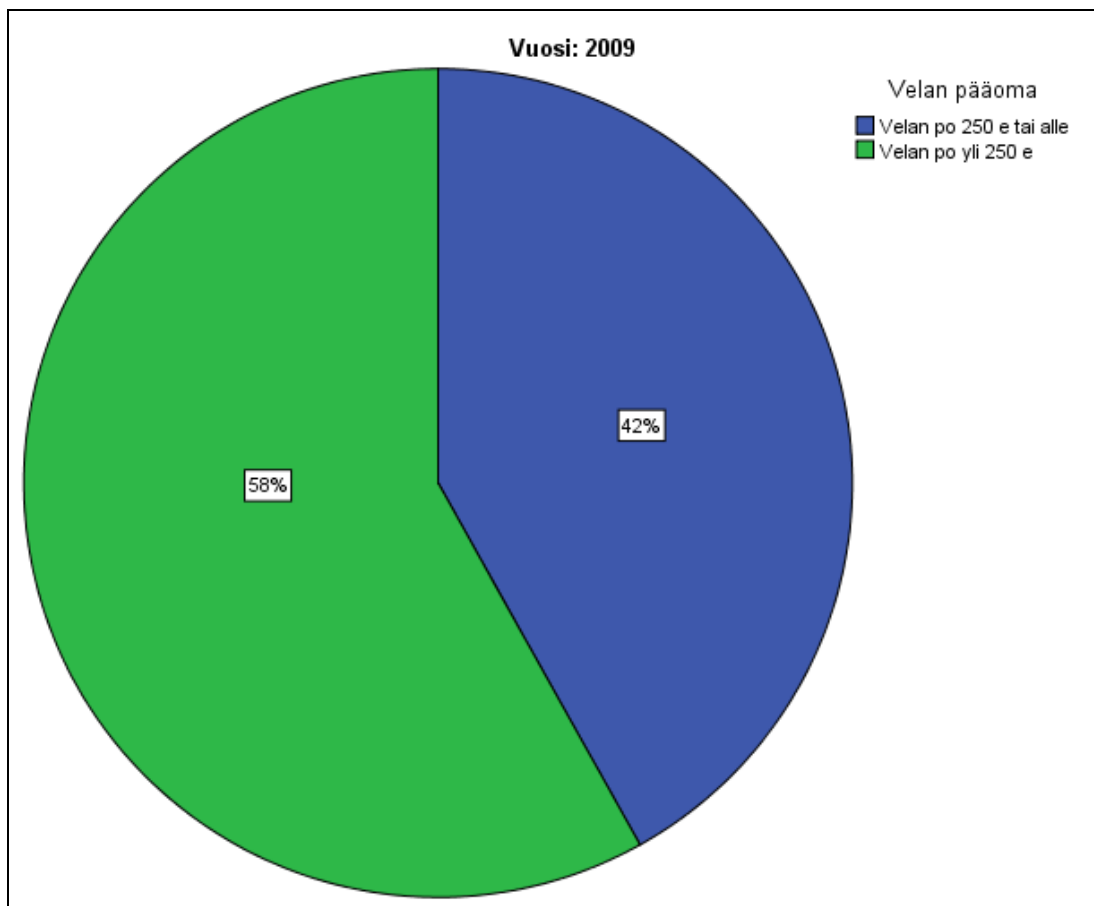
Kuviota 3 katsottaessa huomio kiinnittyy velan pääoman ja perintäkulujen riippumattomuuteen toisistaan. Velkapääoman kasvaessa eivät perintäkulut kasva, eikä riippuvuutta toisinkaan päin ole huomattavissa. Mikäli haastehakemuksen sisältämät perintäkulut olivat korkeammat kuin maksimi taksan mukaan oli mahdollista, oli se perusteltu esimerkiksi niin, että haastehakemukseen on yhdistetty useita velallisen saatavia.

Kuvio 3. Tuomittujen perintäkulujen ja velkapääoman sijoittuminen perittävän pääoman ja perintäkulujen suhteesta koko tutkimusaineistossa.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen käräjäoikeuksien yksipuolisiin tuomioihin perustuvan tutkimuksen mukaan vuosina 2008 ja 2009 pääomat jäivät puolessa tapauksista alle 338 euron, ja pienimmät velkapääomat olivat alle 50 euroa. Velkapääoman keskiarvo oli 2 643 euroa. Kun aineistosta poistettiin kolme suurinta velkaa (yli 100 000 e), tuli velkapääoman keskiarvoksi 1 375 euroa. (Niemi, Väkiparta & Tarkkala 2009, 79.)

Kuviosta 4. näkyy, että velkapääoma oli jakautunut vuoden 2005 lakiuudistuksen jälkeen seuraavasti: 42 prosenttia veloista oli 250 euroa tai alle ja 58 prosenttia veloista oli yli 250 euroa. Vertailutietona vuoden 2004 velkapääomista 38 prosenttia oli 250 euroa tai alle ja 62 prosenttia oli yli 250 euroa.

Kuvio 4. Velan pääomien jakautuminen vuoden 2005 lakiuudistuksen mukaisella jaolla.

Tutkimusaineistoa vertailtaessa vuosien 2004 ja 2009 välillä huomion arvoinen seikka olivat mediaaniarvot, jotka olivat lähes samat molempina tutkimusvuosina. Vuonna 2004 mediaani oli 361,46 euroa ja vuonna 2009 se oli 361,96 euroa. Taulukon 7 mukaan tutkimusaineiston vuoden 2004 kvartiiliväli oli 173,81 - 871,66 euroa, ja vuonna 2009 se oli 139,33 – 1 079,99 euroa. Minimivelkapääoma oli molempina vuosina 0 euroa. Perittävä velkapääoma aiheuttaa hajontaa. Vuoden 2004 korkein velkapääoma oli 77 666,40 euroa ja vuoden 2009 velkapääoma maksimi oli 70 304,62 euroa.

Tuomittuja perintäkuluja oli sisältynyt vuoden 2004 aineistoon 256 tapaukseen 307:stä. Vuoden 2009 tutkimusaineistossa oli 431 tapauksessa tuomittuja perintäkuluja, kun taas ne puuttuvat 68 ratkaisusta. Taulukon 8 mukaan vuonna 2004 oli perintäkulujen keskiarvo 37,53 euroa, keskihajonta 24,47 euroa, ja vuonna 2009 keskiarvo oli 69,50 euroa keskihajonnan ollessa 46,16 euroa. Minimikulu on molempina vuosina sama eli perintäkuluja ei ollut vaadittu lainkaan. Katsottaessa taulukkoa 8. oli maksimikulu tutkimuksen mukaan kasvanut 73,61 eurosta 220 euroon. Vuonna 2004 oli kvartiiliväli 13,14 - 54,75 euroa ja vuonna 2009 väli oli 36,49 - 98 euroa. Tutkimusaineiston keskimäinen arvo oli 2004 vuonna 45,99 euroa ja vuonna 2009 se oli 64 euroa.

Taulukko 7. Tilastollisten arvojen vertailu velkapääoman kannalta vuosilta 2004 ja 2009.

Perittävä saatavan po, rahanarvo 2009		2004	2009
N	Kelpaava	256	432
	Puuttuu	51	68
Keskiarvo		1 180,29 e	1 272,17 e
Mediaani		361,46 e	361,96 e
Moodi eli tyyppiarvo		0 e	120,00 e
Keskihajonta		5 255,88 e	3 926,47 e
Minimi		0 e	0 e
Maksimi		77 666,40 e	70 304,62 e
Kvartiilit	25	173,81 e	139,33 e
	50	361,46 e	361,96 e
	75	871,66 e	1 079,99 e

Taulukko 8. Tuomittujen perintäkulojen vertailu vuosien 2004 ja 2009 tilastoarvoilla.

Tuomitut perintäkulut, rahanarvo 2009		2004	2009
N	Kelpaava	256	431
	Puuttuu	51	69
Keskiarvo		37,53 e	69,50 e
Mediaani		45,99 e	64,00 e
Moodi eli tyyppi-arvo		0 e	0 e
Keskihajonta		24,47 e	46,16 e
Minimi		0 e	0 e
Maksimi		73,61 e	220,00 e
Kvartiilit	25	13,14 e	36,49 e
	50	45,99 e	64,00 e
	75	54,75 e	98,00 e

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa vuodelta 2008 ja 2009 poimittujen tietojen perusteella on perimiskulujen keskiarvo ollut 89 euroa. Velkapääoman mukaisesti jaoteltuna perimiskulujen keskiarvo oli tutkimuksessa 250 euroa tai alle pääoman veloissa 54 euroa ja yli 250 euron veloissa 105 euroa. (Niemi ym. 2009, 81.) Tutkimustulokset on poimittu yksipuolisista tuomioista tuomioistuinten tietojärjestelmästä (Niemi ym. 2009, 79).

7.3 Maksumuistutukset, -vaatimukset, -sopimukset ja muut perintäkulut

Vuoden 2004 voimassa olleen lain perusteella ei eri perintätapoja tarvinnut haastehakemuksessa eritellä. Haastehakemuksessa saattoi muun muassa lukea: perintäkulut 60 euroa. Tällainen ilmoitettu tieto perintäkuluista oli riittävä vuoden 2004 haastehakemuksissa lain ja sovellusohjeen nojalla. Vuoden 2009 haastehakemukset lakiuudistuksesta ja sovellusohjeen perusteella sisälsivät erittelyn perintäkuluista, toimista sekä maksuvaatimusten lähettämisaikakohdista. Maksuvaatimuksia oli saatettu lähettää useampia kuin soveltamisohjeessa mainitut kolme. Useimmiten näitä kuluja ei karsittu, mikäli perintäkulut muutoin pysyivät soveltamisohjeen mukaisissa rajoissa. Maksumuistutusten ja -vaatimusten lähettämistä ei tässä tutkimuksessa tutkittu.

Tutkimusaineistossa oli vuoden 2004 ja 2009 vertailun mahdollistamiseksi tallennettu maksumuistutukseksi velkojan oma perintä, joka oli eriteltyä haastehakemuksessa. Vuoden 2009 aineistossa oli maksumuistutukset eriteltävä lain perusteella. Vuoden 2004 aineistosta niin sanotun omaa perintää koskevat tiedot oli etsittävä sekä tallennettava vertailukelpoiseksi vuoden 2009 kanssa. Tällä tavoin tallennettuna aineisto oli samansisältöistä ja verrattavissa.

Omaa perintää oli vuoden 2004 aineistossa 76 tapauksessa (307 tapauksesta). Oman perinnän keskiarvo oli 29,59 euroa, keskihajonta 21,31 euroa. Pienin perintäkulu oli 4,38 euroa ja maksimi 65,69 euroa. Kvartiiliväli oli 13,14 - 52,00 euroa. Vuoden 2009 perintäkuluissa 208 tapauksessa oli kirjattu omaa perintää maksumuistutuksen kulun muodossa (500 tapauksesta). Keskiarvoinen oman perinnän kulu oli 7,66 euroa ja keskihajonta 5,70 euroa. Pienin oman perinnän kustannus oli 2,50 euroa ja maksimi 45 euroa. Kvartiiliväli oli 5,00 – 10,00 euroa. Nämä tiedot näkyvät liitteessä 1.

Maksuvaatimuksia oli tutkimusaineistossa ainoastaan lakimuutoksen jälkeen, joten niitä oli kirjattu vuoden vain vuoden 2009 aineistossa. Liitteessä 1 näkyy, että maksuvaatimuksia oli eritelty 329 tapauksessa 500:sta. Keskiarvoinen maksumuistutuskulu hakemusta kohden oli 72,32 euroa ja keskihajonta 36,63 euroa. Pienin maksuvaatimuskulu oli 18 euroa ja maksimi 220 euroa. Kvartiiliväli oli 44,99 - 90,00 euroa.

Maksusopimuksia oli niin ikään kirjattu vasta lakimuutoksen jälkeen, eli niitä oli kirjattu vasta vuoden 2009 tutkimusaineistossa, kuten liitteestä 1 voi nähdä ei vuoden 2004 aineistoon kuulunut maksusopimusten erittelyä.. Maksusopimuksia oli kirjattu 39 asiakirjavihkoon (500:sta). Maksusopimuskulun keskiarvo oli 19,53 euroa, keskihajonta 13,34 euroa. Pienin kulu oli 10,00 euroa ja maksimi 60,12 euroa. Kvartiiliväli oli 10,00 - 30,00 euroa.

Vuoden 2004 lain perusteella muut perintäkulut olivat edellä mainittuja maksuvaatimuksia ja sopimuksia tai muita perintätoimia. Muiden perintätoimien vuoden 2004 keskiarvo oli 48,56 euroa, keskihajonta 9,37 euroa. Pienin perintäkulu oli 0 euroa ja maksimikulu oli 65,69 euroa. Kvartiiliväli oli 43,80 - 54,75 euroa. Vuoden 2009 osalta liitteestä 1 voi todeta, että aineistossa vain neljässä oli muita perintäkuluja.

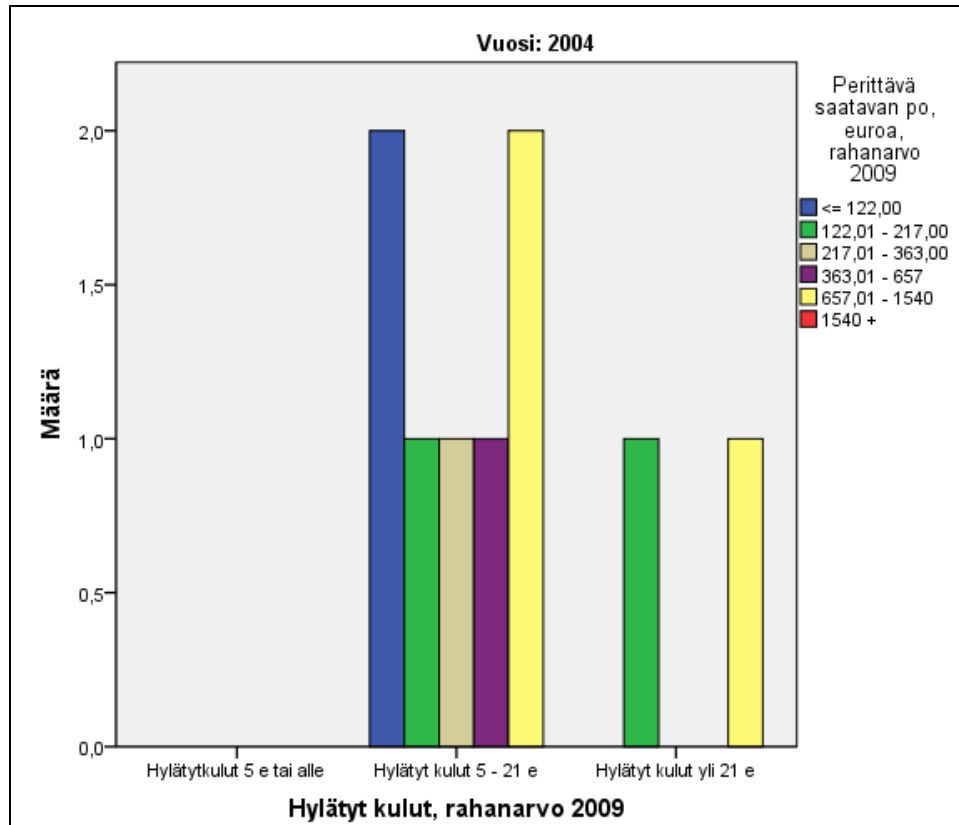
7.4 Hylättyjä kuluja

Tutkimusaineistoon sisältyi tuomiolla hylättyjä kuluja. Näissä tapauksissa kantaja tai kantajan asiamies oli vaatinut tuomittua enemmän perintäkuluja tai sellaisten toimien kuluja, joita ei lain tai sovellusohjeen mukaan voitu hyväksyä. Hylättyjen kulujen osuus suhteessa tuomittuihin perintäkuluihin oli pieni. Vuoden 2004 tutkimusaineistosta 256:ssa oli tuomittu perintäkuluja, näistä tuomioista 9:ään, eli 3,5 prosenttiin sisältyi hylättyjä kuluja. Vuoden 2009 aineistossa 431:ssä oli tuomittu perintäkuluja, näistä 36:ssa eli 8,5 prosentissa ratkaisuista oli hylättyjä kuluja.

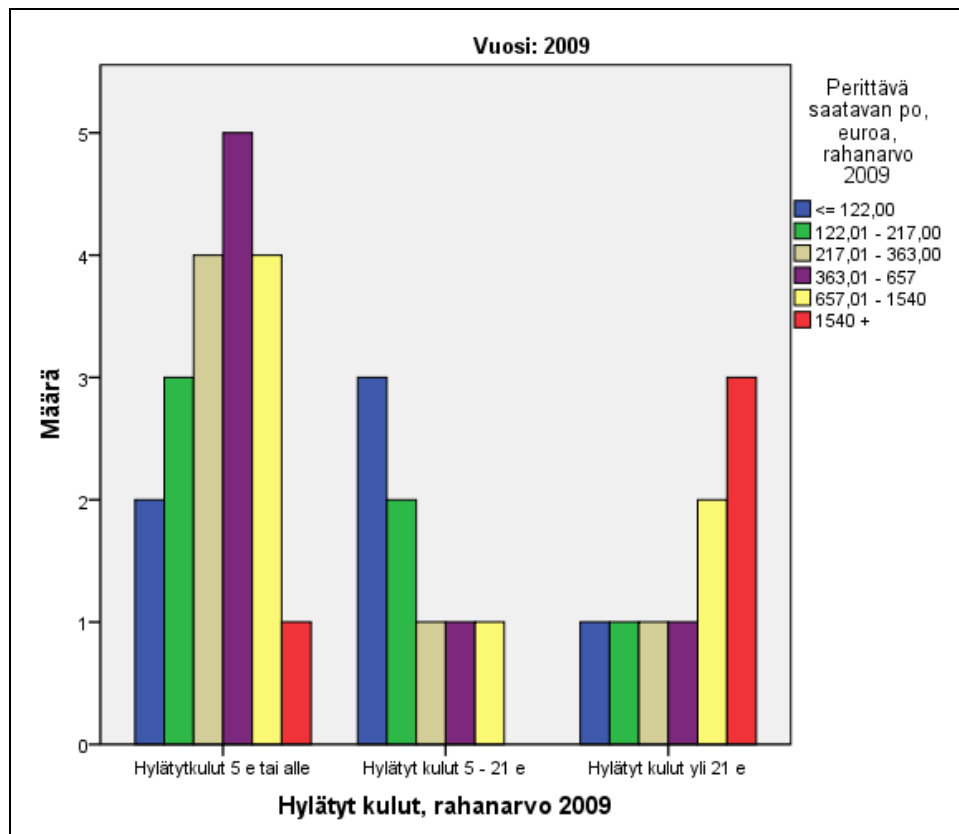
Otoskoon pienuus tarkoittaa sitä, ettei hylättyjä kuluja sisältynyt moneen ratkaisuun, joten tilastollinen tutkimus ei vuoden 2004 osalta anna luotettavaa kuvaa. Ratkaisut, jotka sisältävät hylättyjä kuluja, olivat lisääntyneet vuodesta 2004 vuoteen 2009. Kasvu oli 5 prosenttiyksikköä. Hylättyjen perintäkulujen summat olivat kuitenkin keskimääräisesti pienentyneet, keskiarvoinen hylätty perintäkulu oli 2004 vuonna 32,28 euroa ja 2009 vuonna enää 17,03 euroa.

Hylättyjen kulujen minimi- ja maksimiarvot olivat myös pienentyneet vuodesta 2004 vuoteen 2009. Vuoden 2004 minimihylkäys oli 6,57 euroa ja maksimi 172,56 euroa, kun taas vuoden 2009 minimi- oli 5 euroa ja maksimihylkäys 64,50 euroa. Kuten kuvio 4. vuoden 2004 pienestä otoksesta selviää kuitenkin se, että suurin osa hylätyistä kuluista oli 5 – 21 euron välillä velkapääoman ollessa alle 1 540 euroa. Hylättyjen kulujen osalta tiedot oli todettavissa liitteestä 2.

Kuvio 5 perusteella voidaan päätellä hylättyjen kulujen jakautuvan tasaisemmin eri velkapääomille vuoden 2009 ratkaisussa. Ratkaisuja, joissa hylättäviä kustannuksia on, on vuoden 2009 tutkimusaineistossa riittävästi tilastolliseen tutkimukseen. Kuitenkin hylkäykset painottuvat enimmäkseen alle 657 euron velkapääomia sisältäviin haastehakemuksiin. Kuvioissa 4 - 5 on velkapääomat lajiteltu kappalemäärän mukaan tasakokoisiin ryhmiin.

Kuvio 4. Hylättyjen kulujen määrät velkapääomittain vuonna 2004.

Kuvio 5. Hylättyjen kulujen jakautuminen vuoden 2009 ratkaisuisissa.

8 Luotettavuus ja eettisyys

Aineistoanalyysin perusteella tehty tutkimuksen rajaus ja aineistonvalinta on selkeä. Osaotoksen määrittely perusjoukosta on perustellusti tehty eli vuodet 2004 ja 2009 on valittu harkitusti. Lain perusteella perusjoukkoon kuuluvat summaariset asiat Joensuun käräjäoikeuden alueelta kuluttajasaatavarajauksella. Osaotokseksi sen tekevät vertailuvuodet, jotka sijoittuvat lain soveltamisen kannalta siten, että lakia on sovellettu riittävän kauan työskentelyn vakiinnuttamiseksi. Perusjoukon rajaamisella saatiin otos arvotua siten, että arvonnän tulos edustaa keskimäärin perusjoukkoa ja lopputulos antoi oikean kuvan Joensuun käräjäoikeuden käsittelemien summaaristen kuluttajasaatavasioiden perintäkuluista.

Tutkimusta tehtäessä on tärkeää pystyä arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä (Hirsijärvi ym. 2010, 231). Käräjäoikeudesta kerätyn tutkimusmateriaalin luotettavuus on käräjäoikeuden viranhaltijoiden ammattitaidon sekä arkistointi- ja asianhallintajärjestelmien johdosta hyvä. Tällainen tutkimus on helppo tehdä samoilla periaatteilla muissakin käräjäoikeuksissa. Tutkimuksen tulokseen vaikuttavat käräjäoikeuden työskentelytavat summaarisien velkomusasioiden hoidossa. Tästä syystä tulokset eivät välttämättä näytä samoilta kaikissa käräjäoikeuksissa. On huomioitava, että tutkimus kohdistuu nimenomaan summaarisen prosessin ratkaisuihin vapaaehtoisen perinnän päätyttyä tuloksettomana.

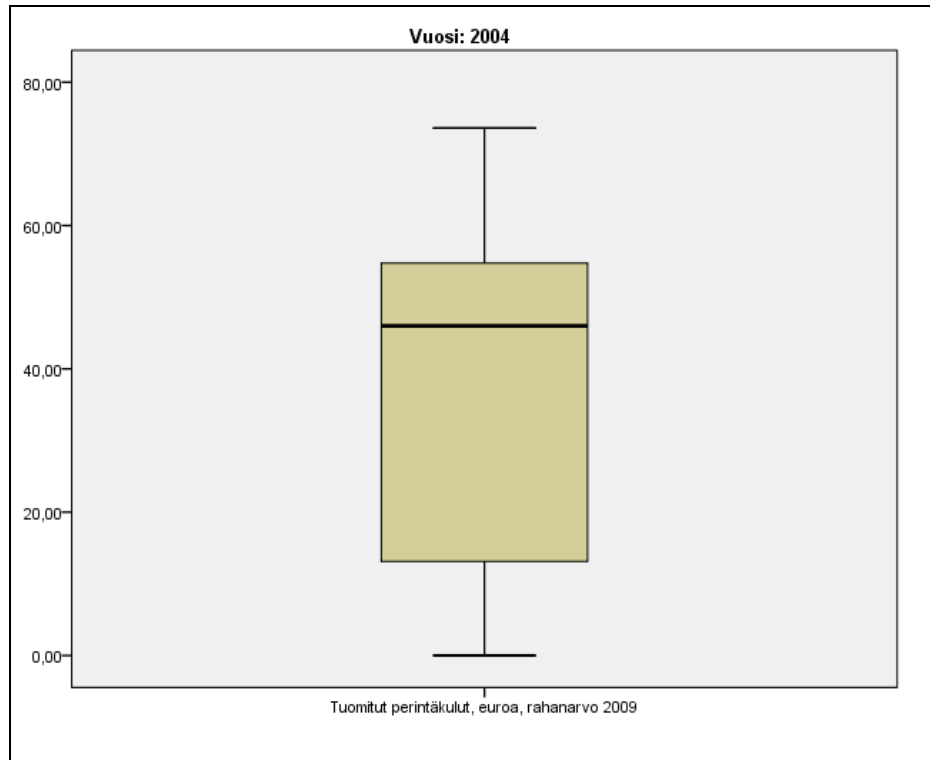
Luottamustasovaatimus vaikuttaa otoskokoon. Heikkilä on kirjassaan todennut ”Käytännössä 95 %:n luottamustasoa pidetään yleensä riittävänä” (Heikkilä 2008, 41–42). Otokokoa tulee arvioida luottamustason ja perusjoukon mukaisesti. Tämän mukaan arvioituna otoskoko on riittävä, kun vuoden 2004 asioita on tallennettu 307 asiakirjavihkosta ja vuoden 2009 asioita 500 asiakirjavihkosta. Otosvirhettä voi kuitenkin syntyä jonkin verran menetelmästä riippuen. Satunnaisotannalla on vältetty kausittaisten vaihtelujen vaikutus tutkimuksen tulokseen.

Tutkimusaineistoon pohjautuva luotettavuusarviointi perustuu määrällisen tutkimuksen aineistoon, jota aineistoanalyysi tukee ja vahvistaa laintulkinnan ja soveltamisohjeiden selittämällä. Vuoden 2004 velkapääomaa arvioitaessa oli keskiarvon keskivirhe 328,49 euroa ja 2009 vuoden 188,91 euroa. Luottamusväli oli vuoden 2004 velkapääomassa 533,39 - 1 827,20 euroa ja vuoden 2009 velkapääomassa se oli 900,86 - 1 643,47 euroa. Velkapääomaan perustuva tilastolliset arvot olivat hajallaan yksittäisten suurten velkapääomien johdosta.

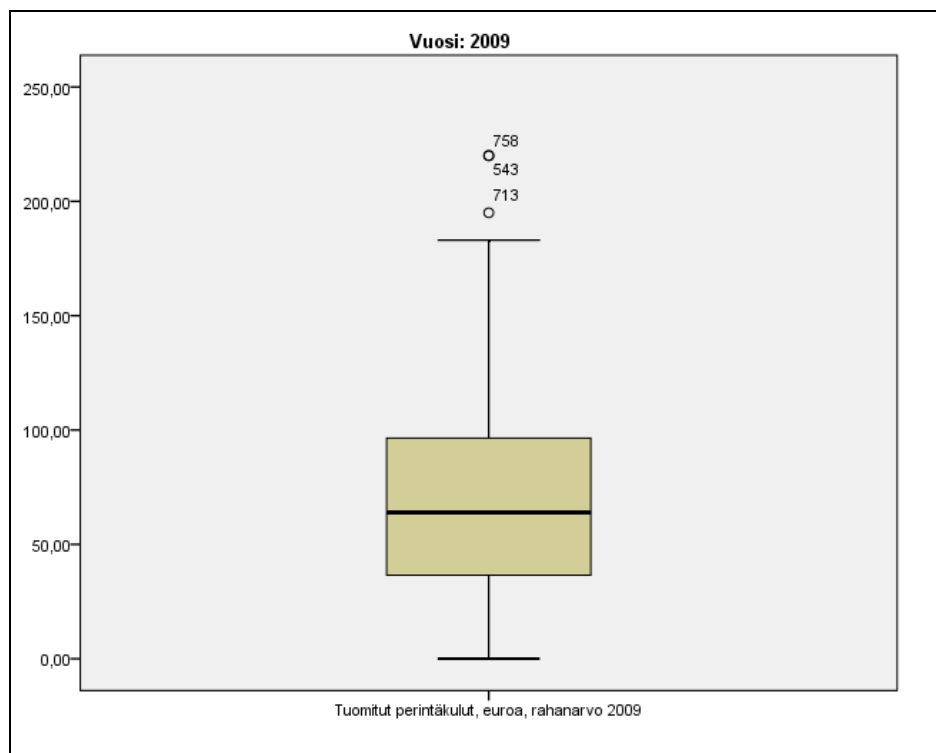
Tuomittujen perintäkulujen osalta luotettavuusarviointi oli helpompaa yhtenäisempien tutkimusaineiston arvojen johdosta. Tuomittujen perintäkulujen keskiarvon keskivirhe oli vuoden 2004 aineistossa 1,53 euroa ja vuoden 2009 aineistossa 2,22 euroa. Luottamusväli oli vuoden 2004 aineiston perusteella 34,51 - 40,53 euroa ja vuoden 2009 aineiston perusteella 65,13 - 73,87 euroa.

Kuviosta 6 on näkyvissä se, että vuoden 2004 tuomituissa perintäkuluissa oli enemmän hajontaa kvartiilivälissä mediaanin jäädessä enemmän yläneljänneksen puoleen. Kuviossa 7 taas näkyy vuoden 2009 tuomituissa perintäkuluissa muutamia yksittäisiä tapauksia, jotka erottuvat korkeina tuomittuina perintäkustannuksina niin sanottuina outlieriarvoina. Jakauma on vuoden 2004 aineistossa hiukan vino vasemmalle (-0,532) ja jakauman huippu on normaalia laakeampi (-1,224), ja virheen mahdollisuus on vinoudessa 0,152 ja huipussa 0,303. Vuoden 2009 aineiston perusteella jakauma on hiukan vino oikealle (0,421), ja huippu on vain hiukan normaalia laakeampi (-0,247). Virheen mahdollisuus vinoudessa on 0,118 ja huipussa 0,235.

Perintälakia soveltavat myös omalta osaltaan vapaaehtoiseen suorittamiseen tähtäävät ammatikseen perintää harjoittavat niin sanotut perintätoimistot. Nämä perintätoimet ja niistä syntyvät kulut eivät aina näy käräjäoikeuksien ratkaisuihin. Vastaajan suorituksilla on saatettu kuitata jo syntyneitä kuluja, jolloin nämä eivät näy hakemuksissa. Tämä jättää osan perintäkuluista tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Kuvio 6. Vuonna 2004 tuomittujen perintäkulujen sijoittuminen vaihteluvälille 0 – 80 euroa, laatikossa kvartiili ja vyönä mediaani.

Kuvio 7. Vuonna 2009 tuomittujen perintäkulujen sijoittuminen vaihteluvälille 0 – 250 euroa, laatikossa kvartiiliväli ja vyönä mediaani, pisteinä outlier -arvot.

Poikkeavat havainnot eli outlier -arvot ovat perintäkuluja, jotka poikkeavat enemmän kuin 1,5 kvartiilivälin eli laatikon arvosta, viikset taas kuvaavat perintäkuluja ilman outlier -arvoja.

9 Tutkimuksen ja tulosten pohdinta

Viitekehysten perusteet oli vaikeaa löytää, eikä summaarisen asian käsittelystä löytynyt kuin pieniä viitteitä ja muutamia rivejä tai kappaleita oikeuskirjallisuudesta. Myöskään tutkimustuloksia ei tällaisella tutkimuksen rajauksella löytynyt. Oikeuslähteistä parhaiten viitekehystä sai rakennettua lainvalmisteluasiakirjoista ja laista. Löydettyjen tutkimusten perusteella ei voida päätellä juuri muuta kuin se, ettei perintäkuluja ollut tällä tavalla tutkittu.

Lailta saatavien perinnästä haluttiin varmistaa velkojapuolen oikeudet joutuisaan käsittelyyn riidattomassa asiassa. Kun perintälakia analysoi ennen vuoden 2005 lakimuutosta, on selvää, ettei kustannuksia säädelty silloin niin sanotuilla taulukoilla tai maksimiraameilla vaan ainoastaan kohtuullisuusvaatimuksella. Tältä kannalta katsottuna olisi oletettava, että perintäkustannusten maksimit ja minimi olisivat tasoittuneet lakimuutoksen ansiosta. Kuitenkin pelkästään lakipykälien perusteella oli lopputulosta vaikea arvioida.

Perintälain voimaan tulon jälkeen vuonna 1999 oli Joensuun käräjäoikeudessa muistion perusteella vuonna 2002 määritelty maksimi perintäkuluille, jotka hyväksytään. Lakimuutoksen jälkeen vuonna 2005 oli Itä-Suomen hovioikeuden alueen tuomarien keskustelutilaisuudessa laadittu taulukkomaksut perintätoimien mukaisille maksimikustannuksille, jotka haastehakemuksissa hyväksytään. Oli selvää, että mikäli edellä mainittujen lainsoveltamisohjeiden avulla pohdittiin vuosien 2004 ja 2009 Joensuun käräjäoikeudessa ratkaistuja summaarisia asioita, olivat velallisen maksettavaksi tuomitut perintäkustannukset nousseet vuodesta 2004 vuoteen 2009. Vuoden 2004 perintäkulujen korkein hyväksyttävä kulu oli 60 euroa ja vuoden 2009 perintäkulujen maksimikatto lain perusteella 190 euroa tai 220 euroa riippuen velan pääomasta. Kuitenkin soveltamisohjeen perusteella tavallisen haastehakemuksen korkeimmat perintäkulut olivat vain toimenpiteiden mukaisten perintäkulujen maksimisummien suuruisia.

Mielenkiintoiseksi tutkimuksen perintäkuluista tekee se, että vaikka kuluttaja-asiamies käsittelee valituksia, jotka koskevat perintäkustannuksia tai perintätapaa ja toisaalta Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos tutkii perintäkulujen kehittymistä ja perintätoimintaa, eivät nämä kuluttaja-asiamiehen tai Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen projektit ja tutkimukset vastaa tämän tutkimuksen mukaiseen kysymyksen aseteluun. Niemi ym. (2009, 3) toteavatkin, että empiiristä tutkimusta perinnästä on niukalti. Tutkimusta on tehty muun muassa velkajärjestelystä ja kotitalouksien velkaantumisesta, ja tilastoja on tehty maksuhäiriöistä ja kotitalouksien velkaantumisesta.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista tutkia tulevien vuosien kehitystä samankokoisissa käräjäoikeuksissa sekä verrata ratkaisuun johtavan työskentelyn menetelmiä niin sanottujen työnkuvausten avulla, eli vertailla kansliahenkilökunnan työmenetelmiä ja sitä miten he ratkaisuihin päätyvät. Muun muassa riittääkö aika tarkkaan työskentelyyn vai onko resurssien puuttuessa pakko hyväksyä ratkaisuja, jotka eivät esimerkiksi ole aivan laillisia. Yksi tutkimusnäkökulma olisi myös kokonaiskustannusten vertailu ja seuraaminen koko perintäprosessissa aina ulosottoon saakka.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimus antaa yleiskuvan tilanteesta, joka perintätoiminnassa vallitsee ennen maksutuomion hakemista. Tutkimusta tehtäessä Joensuun käräjäoikeuden perintäkuluja koskevista ratkaisuista ei löytynyt syitä, jotka olisivat selvittäneet kuluttajasaatavien perintäkulujen kohoamisen käräjäoikeuden ratkaisuissa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on tutkimuksessaan keskittynyt tutkimaan mahdollisia perintäkulujen maksimirajojen ylityksiä yksipuolisiin tuomioihin perustuvalla tutkimuksella.

Tämän tutkimuksen perusteella ei maksimirajoja ylitetty. Kuitenkin oli Joensuun käräjäoikeuden tuomioiden perusteella todettava, että hakemuksiin oli sisältynyt myös hylättyjä kustannuksia. Nämä kustannukset olivat joko liian korkeita perintäkuluja tai perintätoimenpiteitä oli suoritettu kappalemääräisesti liikaa. Tutkimustulosten eroaminen johtuu siitä, ettei yksipuolisen tuomioon voi sisältyä laittomia perinnän osia tai ylityksiä perintäkustannuksissa, eikä niitä siten ollut voinut olla tuloksissa. Sen sijaan ratkaisut, joissa hylättävää tutkimuksen perusteella oli, olivat tuomioita.

9.1 Tutkimusaineiston perustietojen pohdinta

Tutkimusaineiston perustietojen perusteella voidaan todeta, että konekielisten hakemusten määrä on kasvanut vuodesta 2004 vuoteen 2009. Asianimikkeiden jakautumisessa vuosien 2004 ja 2009 välillä eroa tekevät enimmäkseen niin sanottujen pikavippien yleistymisen. Suurin yksittäinen osuus tutkimusaineistosta on vuoden 2009 aineistossa velkasuhteeseen perustuva saatava lähes 70 prosentin osuudella, kun se vielä vuonna 2004 oli 32 prosenttia kyseisen vuoden kaikista velkomuksista. Pikavipit kirjataan Tuomaksen kirjaamisohjeiden perusteella velkasuhteeseen perustuviin saataviin.

Aineiston perusteella voidaan päätellä yhteisvastuullisesti hoidettavien velkojen tulevan paremmin hoidetuksi kuin yksin vastattavien. Määrällisesti tämän tutkimuksen perusteella ei voida päätellä kuinka paljon veloista oli suhteessa yhteisvastuullisesti tai yksin hoidettavia. Yksipuoliset tuomiot olivat vuonna 2004 ja 2009 lähes samassa prosenttisuhteessa: noin 5 prosenttiyksikön ero oli osittain tai kokonaan hyväksytyjen ratkaisujen määrässä, ja pientä eroa oli myös sillensä jätetyissä asioissa. Vuoden 2009 osalta voidaan sanoa sillensä jätettyjen asioiden suhteellisenosuuden pienentyneen. Tähän syynä voivat olla tiukentuneet asenteet perintää hoitavissa yrityksissä tai se, että ihmiset hoitavat asioitaan entistä huonommin. Ervasti (2009, 5) oli todennut, että velkapääoman kasvamisesta seurauksena oli lisääntyneet maksutuomiohakemukset. Tämän hän toteaa johtuvan pikemminkin pienemmän velkakierteeseen joutuneen ihmisjoukon ongelmista kuin yleisestä trendistä.

9.2 Perittävä velkapääoma ja perintäkulut tuloksissa

Aineiston velkapääoman muodostumisen perusteella voidaan arvioida perintäkulujen kasvavan, koska vuoteen 2004 verrattuna oli vuonna 2009 yhdistelty entistä vähemmän samaan hakemukseen useita velkoja.

Tutkimusmateriaalista ei kuitenkaan käy ilmi, olivatko vastaajana useita kertoja samat henkilöt. Mikäli näin olisi, on selvää, että kustannuksia tulisi erillisistä maksutuomioista enemmän kuin velkapääomien yhdistelmälle haetulla tuomiolla.

Haastehakemuksien käsittelyssä oli vuonna 2009 enemmän tarkastettavaa kuin vuonna 2004, jolloin hakemuksien sisältämä perintäkulutieto oli yksistään esitettyä riittävä ratkaisun tekemiseksi. Kansliahenkilökunnan työmäärä on aineistoanalyysin perusteella noussut vuoden 2005 lakimuutoksen myötä. Myös hakemusmäärät ovat huomattavasti lisääntyneet vuodesta 2004 vuoteen 2009.

Tutkimusaineiston velkapääomien keskihajonta oli etäällä keskiarvosta suurien velkapääomien sijoituksessa kvartiileissa viimeiseen neljännekseen aineistosta. Kun 75 prosenttia aineistosta sijoittuu alle 978,91 euron ja kuitenkin isoin perittävä summa oli 77.666,40 euroa, voidaan tästä tehdä johtopäätös siitä, että suurin osa perittävistä maksuista oli suhteellisen pieniä. Velkapääoman muodostukseen vaikuttaa myös saatavien erillään pitäminen tai yhdistäminen. Velkapääoman alempi neljännes kvartiili oli pienentynyt vuodesta 2004 vuoteen 2009, mikä tarkoittaa sitä, että suurempi osa veloista oli pienempiä kuin ennen. Toisaalta 75 prosentin rajassa oli tulos päinvastainen, eli vuoden 2009 raja oli korkeammalla kuin vuoden 2004. Tämä myös vahvistaa sitä päätelmää, että pienempiä velkoja oli enemmän kuin aiemmin.

Kuten taulukosta 1 (s. 23) on nähtävissä, lain soveltamisen kannalta vuoden 2009 velkapääoma määritti perintäkulujen suuruutta. Velkapääoma määräytyy vastaajan maksamattoman velan mukaan, eikä sitä ole rajoitettu lailla. Velallisella on kuitenkin oikeus vaatia oikaisua virheeseen. Suurten velkapääomien kohdalla oli kuitenkin niin, että perintäkulut ovat velallisen ja velkojan sopimia kuluja velanannon yhteydessä, eivätkä ne kuulu perintälain piiriin. Tähän käräjäoikeuden ratkaisuisissa ei puututa.

Perittävän velkapääoman keskiarvon ja keskimmäisen arvon hajonnan perusteella voidaan sanoa, että tulos sisältää tutkimuksen kannalta niin laajaa hajontaa pääomissa, ettei tutkimustulos ole näiltä osin täysin laskennallisesti luotettava, vaikka tiedot ovat oikein tallennettu ja poimittu. Tuomitut perintäkulut ovat kuitenkin keskiarvon ja keskimmäisen arvon suhteen molempina vuosina hyvin lähellä toisiaan. Tästä voidaan päätellä perintäkulujen olevan rajattuja eikä niillä ole suoraa yhteyttä perittävään velkapääomaan. Velkapääoma voi olla hyvinkin erikokoinen, pieni tai suuri, kun taas perintäkulut ovat enemmän samansuuruisia.

Perintäkulujen minimi oli 0 euroa. Tämä voi johtua muun muassa siitä, että perintäkulut oli vähennetty jo velallisen aiemmin suorittaman osasuorituksen perusteella, jolloin niitä ei enää jäänyt perittäväksi maksutuomiolla. Osa perintäkuluista oli tutkimusaineiston mukaan sisältynyt niin sanottuihin sovittuihin kuluihin, joihin ei perintälakia sovelleta. Sovittuja kuluja ei kirjattu tuomittuihin perintäkuluihin vuoden 2004 tai 2009 aikana, koska ne kuuluvat sopimusoikeuden piiriin kun haastehakemuksessa oli niin ilmoitettu. Nämä kustannukset eivät siten kuuluneet tähän tutkimukseen.

Tutkimusmateriaalin perusteella tuomitut perintäkulut olivat vuodesta 2004 nousseet vuoteen 2009 merkittävästi. Minimi oli säilynyt molempina vuosina samana, maksimi oli kohonnut lähes 130 euroa. Verrattaessa taulukossa 9 näkyviä perintäsummien ja perintäkulujen kvartiileja huomio kiinnittyy vuoden 2009 velkapääoman pienenemiseen 1. kvartiilissa verrattuna vuoteen 2004, eli suurempi osa veloista oli entistä pienempiä. Toisaalta perintäkulujen kvartiileja verrattaessa oli tuomittu perintäkulu kasvanut. Velkapääoman pienemmässä sarjassa olivat kustannukset nousseet. Perintäkulut ovat koonneet myös vuodesta 2004 vuoteen 2009 toisen kvartiilin arvojen perusteella.

Kolmatta kvartiilia oli vaikeampi arvioida, koska siinä vuoden 2009 velkapääoma oli huomattavasti suurempi kuin vuoden 2004. Tästä voidaan kuitenkin päätellä se, että kustannusten suhteellinen kohoaminen oli huomattavaa perintäkuluissa, kun kolmannen kvartiilin arvo oli vuodesta 2004 melkein kaksinkertaistunut vuoteen 2009. Tuomitut perintäkulut ovat keskimääräisesti nousseet vuodesta 2004 yli 30 e.

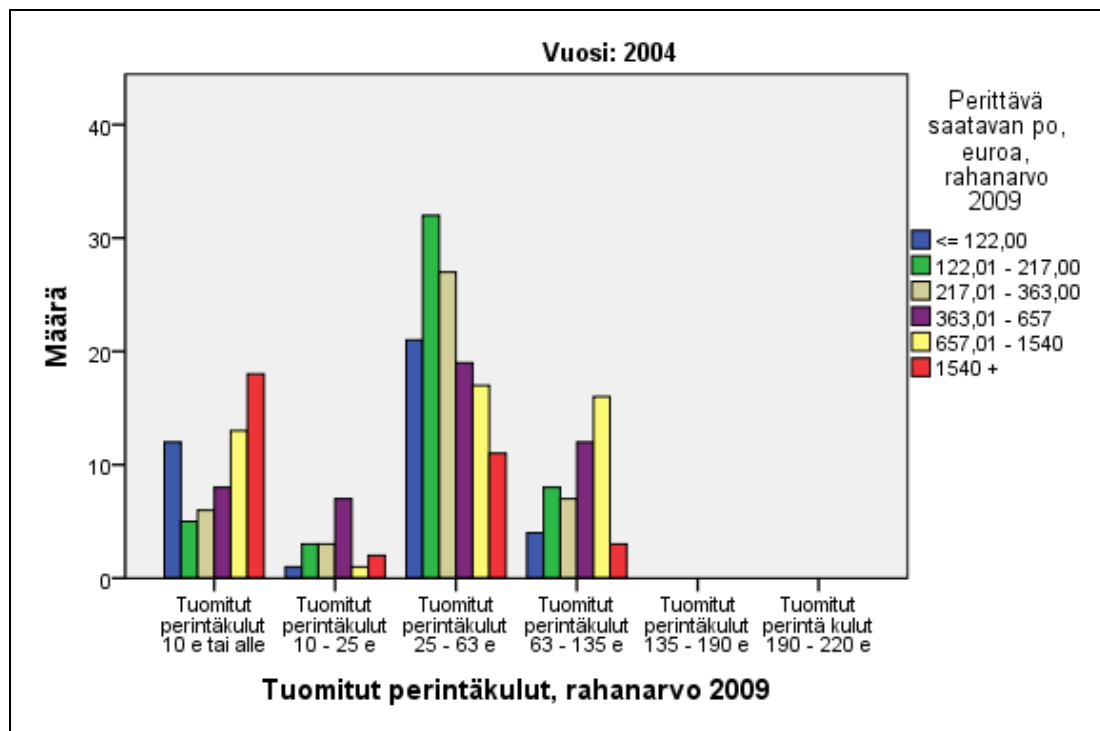
Taulukko 9. Kvartiilien vertailu tuomituista perintäkuluista ja velkapääomasta. Rahanarvo on vuoden 2009 tasolla.

		Perintäkulut 2004	Velkapo. 2004	Perintäkulut 2009	Velkapo. 2009
Kvartiilit	25	13,14 e	173,81 e	36,49 e	139,33 e
	50	45,99 e	361,46 e	64,00 e	361,96 e
	75	54,75 e	871,66 e	98,00 e	1 079,99 e

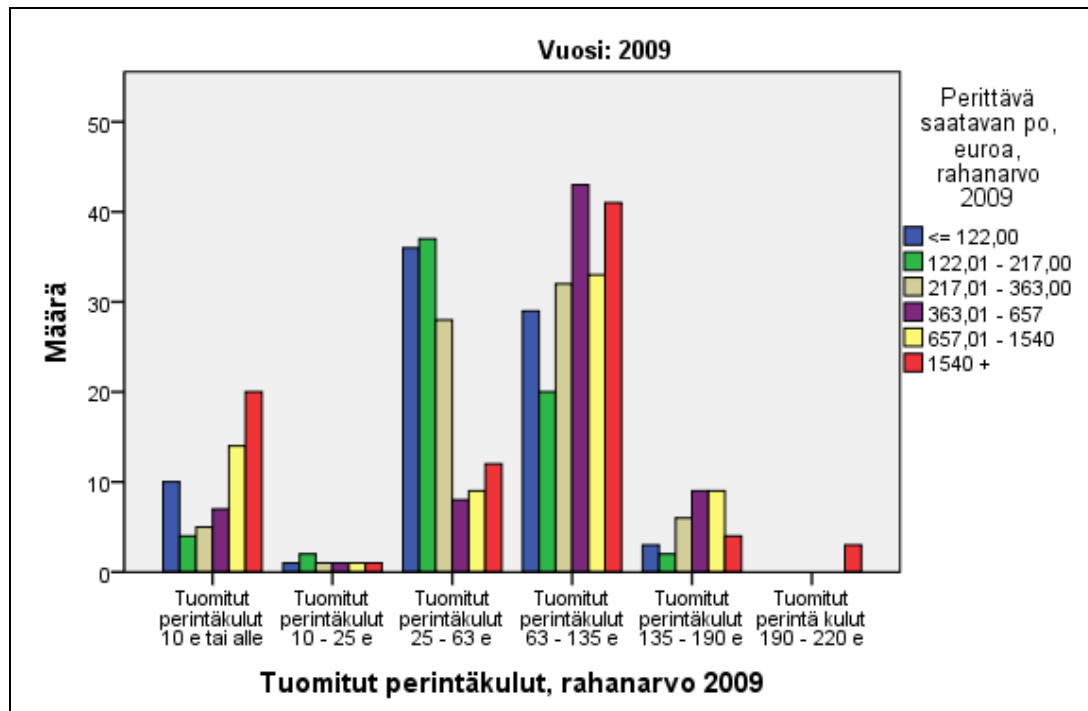
Kuvion 8. perusteella voidaan vuonna 2004 päätellä useimmiten maksetun perintäkuluja 25 - 63 euroa väliltä. Kuvion 9 perusteella on niin sanottujen taulukkomaksujen sisällyttäminen lakiin nähtävissä.

Pienempien saatavien osalla oli suoritettu enemmän perintäkuluja 25 - 63 euroa väliltä ja taas yli 217 euron saatavissa oli useammin maksettu perintäkuluja 63 - 135 euron väliltä. Tämä on lain mukaan oikein mutta nostaa selkeästi kustannuksia.

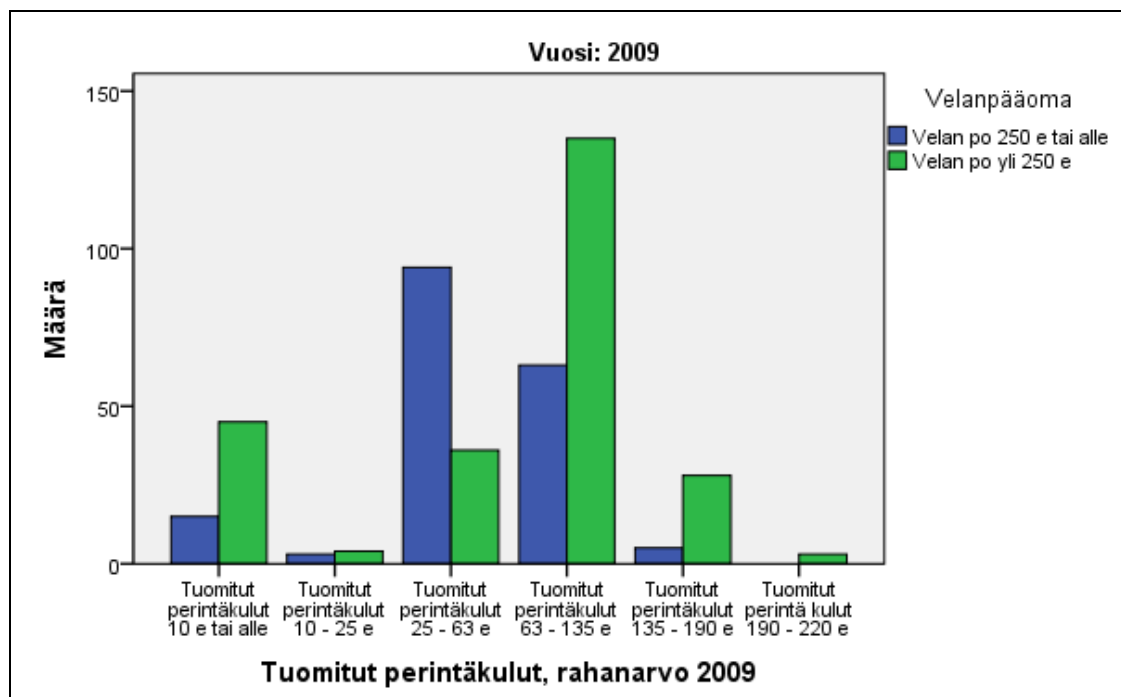
Kuvion 10 perusteella voidaan kuitenkin lukumääräisesti todeta, ettei velkapääomien suhteessa kuitenkaan usein perintäkuluissa olla lähellä maksimirajaa. Velkapääomien jakautuessa vuoden 2009 aikana siten, että 60 prosenttia saatavista oli yli 250 euroa eikä kuitenkaan 220 euroa, perintäkuluja ole useita kertoja peritty.

Kuvio 8. Määrällinen vertailu v. 2004 velkapääoman ja tuomittujen perintäkulojen suhteesta.

Kuvio 9. Vuoden 2009 tuomittujen perintäkulujen ja velkapääomien sijoittuminen perintäkustannusten mukaan.

Kuvio 10. Tuomitut perintäkulut vuonna 2009 jaoteltuina perintälain rajojen mukaisesti.

Tuomitut perintäkulut ovat pääasiassa pysyneet lain sallimissa rajoissa. Vuoden 2004 perintäkuluja ei ollut laissa rajoitettu. Kuitenkin muistion ja tutkimuksen aineiston perusteella oli pidettävä selvänä, että tällöin Joensuun käräjäoikeudessa perintäkulut oli rajoitettu 60 euroon.

9.3 Johtopäätökset kulujen hylkäämisestä

Maksuvaatimusten vuoden 2009 maksimikulu 220 euroa ylittää maksuvaatimusten taulukkomaksut, mutta kokonaisuus oli kuitenkin lain maksimirajassa. Vuonna 2009 tehtyjen ratkaisujen osalta oli myös todettava, ettei lain sallimia rajoja ollut ylitetty. Kuitenkin molempien tutkimukseen kuuluvien vuosien osalta voidaan todeta, että osassa ratkaisuista oli hylättyjä kuluja. Vuoden 2004 aikana hylättyjen kulujen hajonta oli suurempaa, koska laissa ei ollut käytössä niin sanottuja taulukkomaksuja. Vuoden 2009 aikana hylätyt kulut olivat pienentyneet, toisaalta hylkäämisiä oli määrällisesti tehty enemmän. Tutkimusaineiston mukaan erot suurimman ja pienimmän hylkäyksen välillä olivat kaventuneet. Tämän perusteella voidaan päätellä lakimuutoksen auttaneen tasoitamaan perintäkuluja.

9.4 Perintätomien kustannuksien ja perimistoimenpiteiden tutkimus

Maksumuistutuksien osalta oli lakiuudistuksen ansiosta kulujen hajonta kadonnut, mikä voi johtua myös siitä etteivät yritykset enää tehneet omaa perintää. Omasta perinnästä saatava korvaus oli pienentynyt huomattavasti lain muuttumisen myötä. Lakimuutos vuonna 2005 oli pienentänyt eroja tuomituissa perintäkuluissa, kun se vuonna 2004 oli jopa 60 e ja vuonna 2009 maksuhuomautuksia omassa perinnässä sai laittaa viisi kertaa á 5 e eli yhteensä maksimikorvaus oli 25 e. Kuitenkin voitane sanoa, että perintätöinnassa olivat osaltaan käytössä myös maksimikulut, koska soveltamisohjeiden käytön myötä käräjäoikeuden ratkaisuissa oli hylättäviä kustannuksia.

9.5 Tutkimuksen kokonaistulos

Kokonaisuuden kannalta perintäkulut ovat keskiarvojen perusteella kohonneet vuodesta 2004 vuoteen 2009. Joensuun käräjäoikeuden ratkaisuiden perusteella voidaan todeta, että lakimuutos oli toteuttanut perintäkustannusten kohoamisen. Teoriassa pelkän laki-perustaisen aineistoanalyysin pohjalta näin ei voisi päätellä käyneen, mikäli olettaisiin, että lakiin vuonna 2004 kirjattu kohtuullisuus vaatimus olisi johtanut näiden taulukkomaksujen syntymiseen vuoden 2005 lakimuutoksessa. Tutustuessa perintälain lisäksi lain soveltamisohjeisiin, joita Joensuun käräjäoikeudessa noudatettiin, oli tutkimuksen lopputulos arvattavissa. Laittomia perintätoimia ja -kuluja sisältyi hakemuksiin. Tämän voidaan päätellä hylättyjen kustannusten yleistymisestä, vaikkakin euromääräisesti hylkäykset olivat pienentyneet.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että maksimikaton määrääminen lailla oli vastaajan näkökulmasta heikentänyt hänen asemaansa taloudellisesti. Velkojan tilanne oli parantunut taulukkomaksujen myötä varsinkin, kun huomioidaan lakien soveltamisohjeet, joita Joensuun käräjäoikeudessa noudatettiin.

Lähteet

- 1110/2006. Valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä.
 1623/1991. Valtioneuvoston päätös käräjäoikeuksien tuomiopiireistä.
 28/2005. Laki saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta.
 4/1734. Oikeudenkäymiskaari.
 410/2008. Valtioneuvoston asetus käräjäoikeuksien tuomiopiireistä.
 513/1999. Laki saatavien perinnästä.
 581/1993. Käräjäoikeuslaki.
 EV 302/1998. Eduskunnan vastaus hallituksen esitykseen laiksi saatavien perinnästä ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.
 Ervasti, K. 2009. Käräjäoikeuksien riita-asiat 2008. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
 HE 199/1996. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.
 HE 21/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta.
 HE 103/2001. Hallituksen esitys Eduskunnalle euron käyttöönoton edellyttämiksi muutoksiksi eräisiin oikeusministeriön hallinnonalan lakeihin.
 HE 105/2001. Hallituksen esitys Eduskunnalle markkinaoikeuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi.
 HE 32/2008. Ehdotus hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
 Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
 Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tammi.
 Itä-Suomen hovioikeuden alueen tuomarit. 2005. Muistio saatavien perintäkuluja koskevasta keskustelutilaisuudesta, Kuopion käräjäoikeudessa 22.6.2005. Kuopio.
 Joensuun käräjäoikeus. 2002. Muistio summaarisien velkomusasioiden ratkaisemisesta. Joensuu.
 Jokela, A. 2005. Oikeudenkäynnin perusteet, oikeudenkäynti I. Helsinki: Talentum.
 Lappalainen, J., Frände, D., Havansi, E., Koulu, R., Niemi-Kiesiläinen, J., Nylund, A., Rautio, J., Sihto, J. & Virolainen, J. 2008. Prosessioikeus. Helsinki: WSOYPro.
 Lindström, J. 2005. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. Helsinki: Talentum.
 Linna, T. 2009. Hakemuslainkäyttö. Helsinki: Talentum.
 Luukkainen, S. 2009. Joensuun käräjäoikeus. Toimeksianto sopimus.
 Luukkainen, S. 2011. Joensuun käräjäoikeus. Summaarisen asian käsittelyjärjestys.
 Niemi, J., Väkiparta, H. & Tarkkala, H. 2009. Asiamieskielto ja perintäkulut. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
 Oikeusministeriö. 2007. Tuomas-järjestelmän kirjaamisohjeet.
 Pönkä, P. & Willman, P. 2004. Käytännön perintäopas. Helsinki: Edita Publishing Oy.
 Tilastokeskus. 2009. Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuluttajahintaindeksi. ISSN=1796-3524. Rahanarvonkerroin 1860 - 2009. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/khi/2009/khi_2009_2010-01-15_tau_001.html. 25.5.2011.
 Tilastokeskus. 2010. Sähköisesti ja kirjallisesti toimitettujen haastehakemusten määrät vuosina 2004 ja 2009 vireillä olon mukaan. http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=010_koikrs_tau_101_fi&ti=K%E4%E4j%E4oikeuksissa+loppuun+k%E4sitellyt+riita%2D+ja+hakemusasiat+1995%2D2009%2C++vireilletulotapa%2D+ja+ratkaisutiedot&path=../Database/StatFin/oik/koikrs/&lang=3&multilang=fi. 24.5.2011
 Vistbacka, R. 2008. Kirjallinen kysymys 347/2008.
 Vuorenperä, M. 2009. Prosessioikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Perintäkulut ja perintätoimet ratkaisuisa vuosina 2004 ja 2009

Tuomitut perintäkulut

Tuomitut perintäkulut, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	687
	Puuttuu	120
Keskiarvo		57,58 €
Mediaani		54,75 €
Moodi eli tyyppi-arvo		0,00 €
Keskihajonta		42,40 €
Minimi		0,00 €
Maksimi		220,00 €
Kvartiilit	25	31,75 €
	50	54,75 €
	75	73,61 €

Tuomitut perintäkulut v. 2009, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	431
	Puuttuu	69
Keskiarvo		69,50 €
Mediaani		64,00 €
Moodi eli tyyppi-arvo		0,00 €
Keskihajonta		46,16 €
Minimi		0,00 €
Maksimi		220,00 €
Kvartiilit	25	36,49 €
	50	64,00 €
	75	98,00 €

Tuomitut perintäkulut v. 2004, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	256
	Puuttuu	51
Keskiarvo		37,53 €
Mediaani		45,99 €
Moodi eli tyyppi-arvo		0,00 €
Keskihajonta		24,47 €
Minimi		0,00 €
Maksimi		73,61 €
Kvartiilit	25	13,14 €
	50	45,99 €
	75	54,75 €

Maksumuistutukset

Maksumuistutus yht., rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	284
	Puuttuu	523
Keskiarvo		13,53 €
Mediaani		5,00 €
Moodi eli tyyppiarvo		5,00 €
Keskihajonta		15,45 €
Minimi		2,50 €
Maksimi		65,69 €
Kvartiilit	25	5,00 €
	50	5,00 €
	75	15,00 €

Maksumuistutus yht. e, v. 2009, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	208
	Puuttuu	292
Keskiarvo		7,66 €
Mediaani		5,00 €
Moodi eli tyyppiarvo		5,00 €
Keskihajonta		5,70 €
Minimi		2,50 €
Maksimi		45,00 €
Kvartiilit	25	5,00 €
	50	5,00 €
	75	10,00 €

Maksumuistutus yht., v. 2004, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	76
	Puuttuu	231
Keskiarvo		29,59 €
Mediaani		21,18 €
Moodi eli tyyppiarvo		65,69 €
Keskihajonta		21,31 €
Minimi		4,38 €
Maksimi		65,69 €
Kvartiilit	25	13,14 €
	50	21,18 €
	75	52,01 €

Maksumuistutukset v. 2009, kpl		
N	Kelpaava	182
	Puuttuu	318
Keskiarvo		1,39
Mediaani		1
Moodi eli tyyppiarvo		1
Keskihajonta		0,871
Minimi		1
Maksimi		6
Kvartiilit	25	1
	50	1
	75	1

Maksusopimukset

Maksusopimukset		
N	Kelpaava	39
	Puuttuu	768
Keskiarvo		19,53 €
Mediaani		10,00 €
Moodi eli tyyppiarvo		10,00 €
Keskihajonta		13,34 €
Minimi		10,00 €
Maksimi		60,12 €
Kvartiilit	25	10,00 €
	50	10,00 €
	75	30,00 €

Maksusopimukset v. 2009, kpl		
N	Kelpaava	54
	Puuttuu	446
Keskiarvo		1,15
Mediaani		1
Moodi eli tyyppiarvo		1
Keskihajonta		0,359
Minimi		1
Maksimi		2
Kvartiilit	25	1
	50	1
	75	1

Maksusopimukset v. 2004		
N	Kelpaava	0
	Puuttuu	307

Maksusopimukset v. 2009		
N	Kelpaava	39
	Puuttuu	461
Keskiarvo		19,53 €
Mediaani		10,00 €
Moodi eli tyyppiarvo		10,00 €
Keskihajonta		13,34 €
Minimi		10,00 €
Maksimi		60,12 €
Kvartiilit	25	10,00 €
	50	10,00 €
	75	30,00 €

Muut perintäkulut

Muut perintäkulut, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	154
	Puuttuu	653
Keskiarvo		47,43 €
Mediaani		45,99 €
Moodi eli tyyppiarvo		45,99 €
Keskihajonta		11,57 €
Minimi		0,00 €
Maksimi		65,69 €
Kvartiilit	25	43,80 €
	50	45,99 €
	75	54,75 €

Muut perintäkulut v. 2009, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	4
	Puuttuu	496
Keskiarvo		5,00 €
Mediaani		5,00 €
Moodi eli tyyppiarvo		5,00 €
Keskihajonta		0,00 €
Minimi		5,00 €
Maksimi		5,00 €
Kvartiilit	25	5,00 €
	50	5,00 €
	75	5,00 €

Muut perintäkulut v. 2004, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	150
	Puuttuu	157
Keskiarvo		48,56 €
Mediaani		45,99 €
Moodi eli tyyppiarvo		45,99 €
Keskihajonta		9,37 €
Minimi		0,00 €
Maksimi		65,69 €
Kvartiilit	25	43,80 €
	50	45,99 €
	75	54,75 €

Maksuvaatimukset

Maksuvaatimukset yht.		
N	Kelpaava	329
	Puuttuu	478
Keskiarvo		72,32 €
Mediaani		63,00 €
Moodi eli tyyppiarvo		31,49 €
Keskihajonta		36,63 €
Minimi		18,00 €
Maksimi		220,00 €
Kvartiilit	25	44,99 €
	50	63,00 €
	75	90,00 €

Maksuvaatimukset v. 2009, kpl		
N	Kelpaava	346
	Puuttuu	154
Keskiarvo		2,98
Mediaani		3
Moodi eli tyyppiarvo		3
Keskihajonta		1,923
Minimi		1
Maksimi		17
Kvartiilit	25	2
	50	3
	75	3

Maksuvaatimukset v. 2004		
N	Kelpaava	0
	Puuttuu	307

Maksuvaatimukset yht. v. 2009		
N	Kelpaava	329
	Puuttuu	171
Keskiarvo		72,32 €
Mediaani		63,00 €
Moodi eli tyyppiarvo		31,49 €
Keskihajonta		36,63 €
Minimi		18,00 €
Maksimi		220,00 €
Kvartiilit	25	44,99 €
	50	63,00 €
	75	90,00 €

Käräjäoikeuden ratkaisussa hylätyt

Hylätytkulut e, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	45
	Puuttuu	762
Keskiarvo		20,08
Mediaani		7,8833
Moodi eli tyyppiarvo		5
Keskihajonta		29,24174
Minimi		5
Maksimi		172,56
Kvartiilit	25	5
	50	7,8833
	75	25

Hylätytkulut e, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	36
	Puuttuu	464
Keskiarvo		17,03
Mediaani		5
Moodi eli tyyppiarvo		5
Keskihajonta		18,69244
Minimi		5
Maksimi		64,5
Kvartiilit	25	5
	50	5
	75	30

Hylätytkulut e, rahanarvo 2009		
N	Kelpaava	9
	Puuttuu	298
Keskiarvo		32,2801
Mediaani		7,8833
Moodi eli tyyppiarvo		7,88
Keskihajonta		54,45154
Minimi		6,57
Maksimi		172,56
Kvartiilit	25	7,8833
	50	7,8833
	75	32,7594